



Áhrif Hvalárvirkjunar á ferðamennsku og útivist

Unnið fyrir Verkís vegna mats
á umhverfisáhrifum

Hjalti Jóhannesson

© Rannsóknamiðstöð ferðamála (RMF) 2015

Útgefandi: Rannsóknamiðstöð ferðamála, Borgum v/ Norðurslóð, IS-600 Akureyri
Sími: (+354) 460-8930
Fax: (+354) 460-8919
Rafpóstur: rmf@unak.is
Veffang: www.rmf.is

Titill: Áhrif Hvalárvirkjunar á ferðamennsku og útivist
Unnið fyrir Verkís vegna mats á umhverfisáhrifum - titill á íslensku

Höfundur: Hjalti Jóhannesson

Kápa: Ásprent-Stíll og Rannsóknamiðstöð ferðamála
Prentun: Stell (www.stell.is)

Númer: RMF-S-04-2015
ISBN: 978-9935-437-40-2
ISSN: 1670-8857

Forsíðumynd: Þórslíkneski úr rekaviði. Mynd tekin í Ófeigsfirði. Hjalti Jóhannesson ©

Öll réttindi áskilin. Skýrslu þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun eða á annan sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis útgefanda.

FORMÁLI

Vesturverk ehf. áformar að reisa virkjun í Hvalá í Ófeigsfirði og er áætlað afl hennar 55 MW. Er virkjunin í nýtingarflokki skv. 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Í virkjuninni felst að gerð verði þrjú miðlunarlón á Ófeigsfjarðarheiði og að vatnsföllin Hvalá, Rjúkandaá og Eyvindarfjarðará verði leiddar í aðrennslisgöngum í stöðvarhús neðanjarðar.

Rannsókn þessi er unnin sem hluti af mati á umhverfisáhrifum ofangreindrar virkjunar í Hvalá. Í ákvörðun Skipulagsstofnunar um matsáætlun framkvæmdarinnar dags. 19. ágúst 2015 benti stofnunin m.a. á að fyrirhugað framkvæmdasvæði sé að langmestu leyti ósnortið eða lítt snortið af mannvist og framkvæmdum. Þannig verði ein helstu neikvæðu áhrif virkjunar Hvalár líklega á þá aðila sem stunda eða koma til með að stunda útivist og náttúruferðamennsku á svæðinu. Í ljósi þessa segir svo í ákvörðuninni „... þarf framkvæmdaaðili sem hluta af mati á umhverfisáhrifum að standa fyrir viðhorfskönnun/athugun meðal ferðamanna sem sækja svæðið heim og meðal ferðapjónustuaðila“. Þessi skýrsla greinir frá viðtalskönnun sem var gerð í október og nóvember 2015, einkum meðal ferðapjónustuaðila í Árneshreppi og Íslendinga sem farið hafa um svæðið sem ferðamenn.

Verkefnið var unnið af Hjalta Jóhannessyni, sérfræðingi hjá Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri (RHA) en honum til samráðs var Kristín Sóley Björnsdóttir, forstöðumaður Rannsóknamiðstöðvar ferðamála og Edward H. Huijbens, sérfræðingur hjá sömu stofnun og prófessor við Háskólann á Akureyri.

Rannsókn þessi er unnin að beiðni Verkís hf. fyrir hönd Vesturverks. Öllum sem veittu upplýsingar og aðstoðuðu við gerð þessarar greinargerðar er þakkað gott samstarf.

EFNISYFIRLIT

Formáli.....	i
Efnisyfirlit.....	iii
Listi yfir myndir.....	iv
Listi yfir töflur	iv
1 Inngangur	1
2 Gögn og aðferðir	5
3 Ferðapjónusta og útivist á norðanverðum Ströndum	7
3.1 Þróun ferðapjónustu.....	7
3.2 Einkenni norðanverðra Stranda sem ferðamannastaðar	10
3.3 Núverandi nýting norðanverðra Stranda fyrir ferðapjónustu og útivist	12
3.4 Aðdráttarafl svæðisins.....	14
3.5 Framtíðarsýn og væntingar ferðapjónustunnar til svæðisins	25
4 Viðhorf til fyrirhugaðrar framkvæmdar	29
4.1 Ferðapjónustuaðilar	29
4.2 Ferðamenn.....	31
5 Niðurstöður og ályktanir	33
5.1 Gildi svæðisins fyrir ferðamennsku	33
5.2 Hvalárvirkjun – ávinningur og tap að mati viðmælenda	33
5.2.1 Ferðapjónustuaðilar	34
5.2.2 Ferðamenn	34
5.3 Framtíðargildismat	35
Heimildir	37
Viðmælendur.....	40
Viðauki 1, Áhugaverðir staðir skv. vefsja Ferðamálastofu	42
Viðauki 2, Viðtalsrammi vegna áhrifa Hvalárvirkjunar.....	44

LISTI YFIR MYNDIR

Mynd 1. Áhrifasvæði Hvalárvirkjunar og helstu mannvirki skv. drögum Verkís (2015) að matsáætlun.	2
Mynd 1. Bærinn að Ófeigsfirði nær og Húsárfoss í bakgrunni (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)..	3
Mynd 2. Leiðir sem hafa verið til skoðunar vegna tengingar Hvalárvirkjunar við raforkukerfið (heimild Landsnet, 2009).....	4
Mynd 3. Gistinætur Íslendinga og útlendinga á Vestfjörðum 2005-2014 (heimild Hagstofa Íslands).....	8
Mynd 4. Áhugaverðir staðir á norðanverðum Ströndum samkvæmt vefsíðu (heimild Ferðamálastofa, 2015b)	15
Mynd 5. Yfirgefna síldarverksmiðjan að Eyri í Ingólfssfirði hefur aðdráttarafl fyrir ferðamenn (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)	16
Mynd 6. Snjómokstur á Drangsnisvegi og Strandavegi (heimild Vegagerðin www.vegagerdin.is).....	20
Mynd 7. Krossneslaug á fallegum degi með útsýni yfir Húnaflóa (ljósmynd Hjalti Jóhannesson).....	21
Mynd 8. „Menn taka það af nútímanum sem þeir vilja“. Aðstaða til rekaviðarsögunar í Ófeigsfirði (ljósmynd Hjalti Jóhannesson).....	22
Mynd 9. Fjaran í Ófeigsfirði, umhverfið og minjar um horfinn tíma og búskaparhætti heillar margan ferðamanninn (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)	24
Mynd 10. Vegurinn til Ófeigsfjarðar er aðeins fær jeppum að sumri (ljósmynd Hjalti Jóhannesson).....	27

LISTI YFIR TÖFLUR

Tafla 1. Staðir á norðanverðum Ströndum sem ferðamenn sóttu heim skv. könnun sumarið 2008 (heimild Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2008)	9
Tafla 2. Sérstaða Vestfjarða á sviði ferðaþjónustu skv. stefnumótun Ferðamálasamtaka landshlutans (heimild Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða, 2010).....	11

Tafla 3. Róf afþreyingarmöguleika (heimild Anna Dóra Sæpórsdóttir o.fl., 2007)	14
Tafla 4. Helstu atriði sem viðmælendur í þessari rannsókn nefndu sem aðdráttarafl svæðisins	17

1 INNGANGUR

Áformuð virkjun í Hvalá í Ófeigsfirði mun verða reist rétt norður af Norðurfirði sem er nyrsta byggða ból á Ströndum, og eitt afskekktasta byggðarlag á landinu. Jeppavegur um 18 km langur sem er fær yfir sumarið liggur frá Norðurfirði um Ingólfsfjörð og til Ófeigsfjarðar. Í Ófeigsfirði er aðeins búseta yfir sumarmánuðina og nýtt þar hlunnindi, s.s. reki og æðardúnn. Segja má að í Ófeigsfirði sé einskonar hlið frá Ströndum að hinni eiginlegu eyðibygð og friðlandi á Hornströndum sem hefur lengi verið vinsælt útivistarsvæði, einkum til gönguferða. Mannvistarlandslag er fyrst og fremst takmarkað við eyðibýli og innviðir litlir sem engir. Náttúrulegt landslag er það sem dregur ferðamanninn að. Þannig eru t.d. Drangaskörð norðan Ófeigsfjarðar á náttúruminjaskrá og lýst þar sem „(1) hrikalegur klettarani austur úr Drangahálsi norðan Drangavíkur ásamt undirlendi (2) Stórskorinn klettarani með djúpum skörðum, mótaður af rofi jökla frá ísöld“.

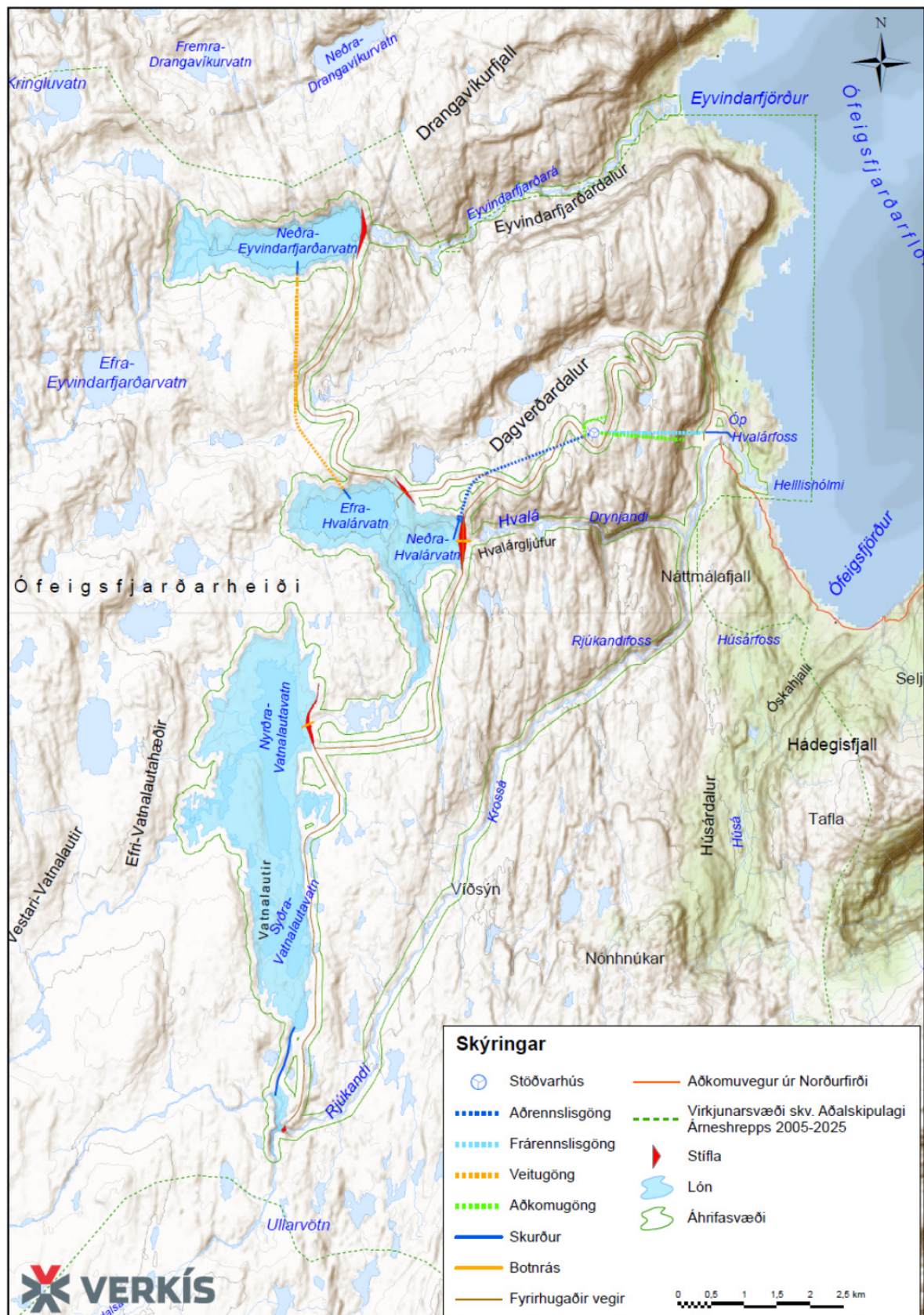
Virkjunarsvæðið tilheyrir Árneshreppi sem er annað fámennasta sveitarfélag landsins með 54 íbúa 1. janúar 2015. Megin atvinnuvegurinn á svæðinu er sauðfjárrækt auk þjónustustarfsemi við íbúana og ferðaþjónustu yfir sumarmánuðina.

Hvalárvirkjun er eina virkjunin á Vestfjörðum sem kom til mats í 2. áfanga Rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma (Verkefnisstjórn um gerð rammaáætlunar um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði, 2011). Út frá sjónarhóli nýtingar¹ lenti Hvalárvirkjun í 29. sæti af 52 samkvæmt mati verkefnisstjórnar um Rammaáætlun en í 39. sæti út frá sjónarhóli verndar.²

Áformað er að gera þrjú miðlunarlón á Ófeigsfjarðarheiði. Þrjár ár; Hvalá, Rjúkandaá og Eyvindarfjarðará verði leiddar í aðrennslisgöngum að stöðvarhúsi sem byggt verði neðanjarðar. Vatnið renni síðan um frárennslisgöng rétt ofan við ós Hvalár (sjá mynd 1). Heildarfallhæð virkjunarinnar verði 315 m og afl hennar er áætlað 55 MW (heildarorkugeta áætluð um 320 GWh/a). Mynd 1 sýnir áhrifasvæði Hvalárvirkjunar, staðsetningu lóna, stöðvarhúss og helstu annarra mannvirkja.

¹ Lágt gildi þýðir að virkjun er álitin hagkvæm.

² Lágt gildi þýðir mikið verndargildi.



Mynd 1. Áhrifasvæði Hvalárvirkjunar og helstu mannvirki skv. drögum Verkís (2015) að matsáætlun.

Í tengslum við framkvæmdirnar verða gerðir aðkomuvegir og eldri vegir styrktir, t.d. um 18 km langur slóði frá Norðurfirði um Ingólfsfjörð til Ófeigsfjarðar. Gert er ráð fyrir að vegstæði um Ingólfsfjörð verði fyrir ofan gömlu síldarverksmiðjuna. Þá er gert ráð fyrir hafnaraðstöðu í Ófeigsfirði til að flytja að aðföng á framkvæmdatíma og mögulega til að þjónusta virkjunina á rekstrartíma. Annars er gert ráð fyrir að virkjunin verði mannlaus á rekstrartímanum og henni fjarstýrt.

Hvalárvirkjun samræmist aðalskipulagi Árneshrepps 2005-2025 og eru þar settir fram tveir valkostir um línulagnir frá virkjuninni. Annar suður um Strandir en hinn um Ófeigsfjarðarheiði yfir á Langadalsströnd. Í greinargerð aðalskipulags Árneshrepps 2005-2025 segir svo um ásýnd þeirra vatnsfalla sem munu verða fyrir áhrifum af virkjuninni:

Fossar í Hvalá og Rjúkanda munu verða vatnslitlir yfir vetrarmánuðina eins og þeir eru í dag, en yfir sumarið mun verða umtalsvert rennsli í þeim, enda aðeins hluti rennslis þeirra nýtt til orkuvinnslunnar á þeim árstíma, þ.e. á ferðamannatíma. Töluvert vatn kemur í árnar neðan Vatnlautavatns, einkum neðan stíflu í Rjúkanda sem tryggir rennsli um fossana frá vori og fram á haust, í venjulegu árferði. (Teiknistofa Benedikts Björnssonar, 2010, bls. 64)

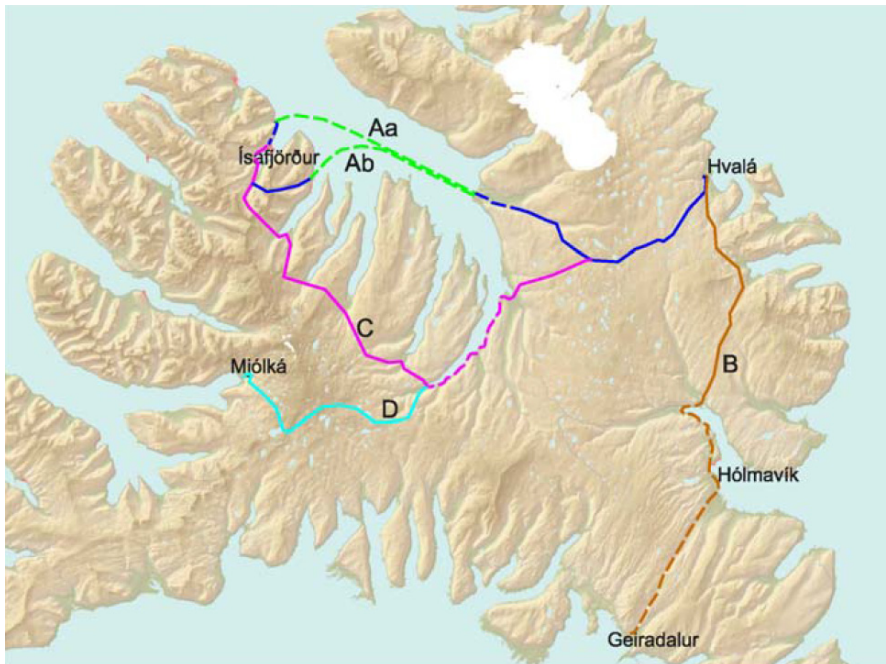
Vesturverk ehf. er framkvæmdaraðili Hvalárvirkjunar. Verkís hefur umsjón með mati á umhverfisáhrifum fyrir Vesturverk. Stefnt er því að ljúka umhverfismati snemma árs 2016, þannig að verkhönnun og síðan útboðsgagnagerð geti hafist í framhaldi af því.



Mynd 2. Bærinn að Ófeigsfirði nær og Húsárfoss í bakgrunni (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Samkvæmt tillögu að matsáætlun hefur ekki verið tekin ákvörðun um línulagnir frá virkjuninni, þ.e. hvorki hvert línur muni liggja né hvort um verði að ræða loftlínu eða

jarðstreng. Mynd 3 sýnir mögulega valkosti um tengingu virkjunarinnar við raforkukerfið sem Landsnet (2009) hefur sett fram.



Mynd 3. Leiðir sem hafa verið til skoðunar vegna tengingar Hvalárvirkjunar við raforkukerfið (heimild Landsnet, 2009)

Samkvæmt skýrslu Landsnets (2009) er talið hentugra að leggja loftlínu en jarðstreng yfir Ófeigsfjarðarheiði frá Hvalá að mynni Hraundals þar sem landið þar henti illa til lagningar jarðstrengja.

2 GÖGN OG AÐFERÐIR

Verkefni þetta hófst í byrjun október 2015 og ákveðið var strax í upphafi að styðjast við eigindlega aðferðafræði, þ.e. viðtalsrannsókn. Bæði var tímaramma verkefnisins sniðinn fremur þröngur stakkur og vitað var að ferðamenn á svæðinu við Ófeigsfjörð, sérstaklega seint að hausti eru það fáir að spurningakönnun meðal þeirra fellur ekki að aðferðafræði meginlegra rannsókna.

Tekin voru hálfstöðluð viðtöl samkvæmt ákveðnum þemum sem voru rædd og þannig gafst viðmælendum svigrúm til að koma sínum sjónarmiðum á framfæri. Þemun eru: 1) núverandi starfsemi/reynsla af ferðamennsku, 2) núverandi aðráttarafl svæðisins, 3) framtíðaráform og væntingar, 4) núllkostur og 5) viðhorf til framkvæmdar. Stuðst var við spurningaramma (viðauki 2) sem er að mestu leyti sá sami og hefur verið notaður í sambærilegum verkefnum á vegum Ferðamálasturs Íslands og síðar Rannsóknamiðstöðvar ferðamála (sjá t.d. Rannveig Ólafsdóttir og Kristín Rut Kristjánsdóttir, 2008). Þátttakendur voru valdir með s.k. snjóboltaaðferð og leitast við að fá þátttöku hagsmunaaðila sem sinna ferðaþjónustu í Árneshreppi og þeirra sem hafa reynslu af því að ferðast um svæðið og geta tjáð sig út frá reynslu sinni sem ferðamenn. Bæði var um að ræða fólk sem sinnir ferðaþjónustu á svæðinu og býr þar jafnan og fólk sem kemur yfir sumarið sem ferðamenn.

Áhrifasvæði fyrirhugaðrar Hvalárvirkjunar hefur verið skilgreint svo í drögum að matsáætlun (Verkís, 2015, bls. 19):

Það svæði sem talið er verða fyrir beinum áhrifum frá framkvæmdum er skilgreint á um 500 m breiðu belti yfir alla framkvæmdahluta. Þær rannsóknir sem fyrirhugaðar eru verða að mestu innan þessa svæðis en greining á ásýnd lands og mat á áhrifum á landslag getur náð til víðara svæðis. Samfélagsleg áhrif verða mest í Árneshreppi en munu þó líklega ná til stærra svæðis.

Svæðið mun verða nánar skilgreint í frummatsskýrslu. Hér er gert ráð fyrir að svæðisafmörkun fyrir áhrif á ferðaþjónustu séu ekki ólík og svæðisafmörkun fyrir samfélagsleg áhrif, enda má líta svo á að ferðaþjónusta sé hluti atvinnulífsins og þar með samfélagsins. Hér er því miðað við Árneshrepp sem megin áhrifasvæðið og það nefnt norðanverðar Strandir í þessari skýrslu.

Áhrifasvæðið er fáménnt, aðeins 54 íbúar og er talið að á bilinu 15-20 manns séu starfandi í ferðaþjónustu yfir hásumarið. Leitast var við að finna og fá þátttöku sem flestra ferða-

þjónustuaðila sem hafa beinna hagsmuna að gæta á áhrifasvæði Hvalárvirkjunar. Haft var m.a. samráð við Markaðsskrifstofu Vestfjarða um val á viðmælendum og stuðst var við gagnagrunn um ferðaþjónustuaðila á vef Ferðamálastofu (2015a) og útgefið efni um ferðaþjónustu á Vestfjörðum s.s. ferðahandbókin *Á ferð um Ísland* sem Heimur (2014) gefur út. Alls voru viðmælendur 15 talsins, þar af fimm ferðamenn og átta ferðaþjónustuaðilar og eru þeir taldir upp í viðmælendaskrá. Tveir viðmælendur féllu ekki beint í þessa flokka. Viðtölin voru tekin í síma á tímabilinu 27. október til 27. nóvember. Notaðar voru upplýsingar frá Verkís, þ.e. drög að matsáætlun og samandreginn texti úr matsáætlun um framkvæmdina til að kynna fyrir viðmælendum. Þessi gögn voru oftast send viðmælendum í tölvupósti fyrir viðtal til að tryggja að þeir hefðu a.m.k. lágmarks upplýsingar um áformaða Hvalárvirkjun og þær breytingar á landslagi og aðgengi sem framkvæmdirnar hefðu í för með sér. Viðtölin voru hljóðrituð og gerð samantekt úr hverju þeirra í samræmi við þau þemu sem viðtalsramminn skiptist í. Ákveðið var að nafngreina ekki einstaka viðmælendur og bein ummæli sem eru í skýrslunni. Ekki vildu allir sem haft var samband við taka þátt í rannsókninni.

Kaflaskipting þessarar skýrslu tekur í stórum dráttum mið af skiptingu viðtalsramma í efnisþemu og fjallar fyrsti kaflinn um umfang og einkenni ferðaþjónustu og útivistar á norðanverðum Ströndum, því næst er fjallað um viðhorf viðmælenda til fyrirhugaðrar framkvæmdar og í lokakafla er að finna niðurstöður og ályktanir.

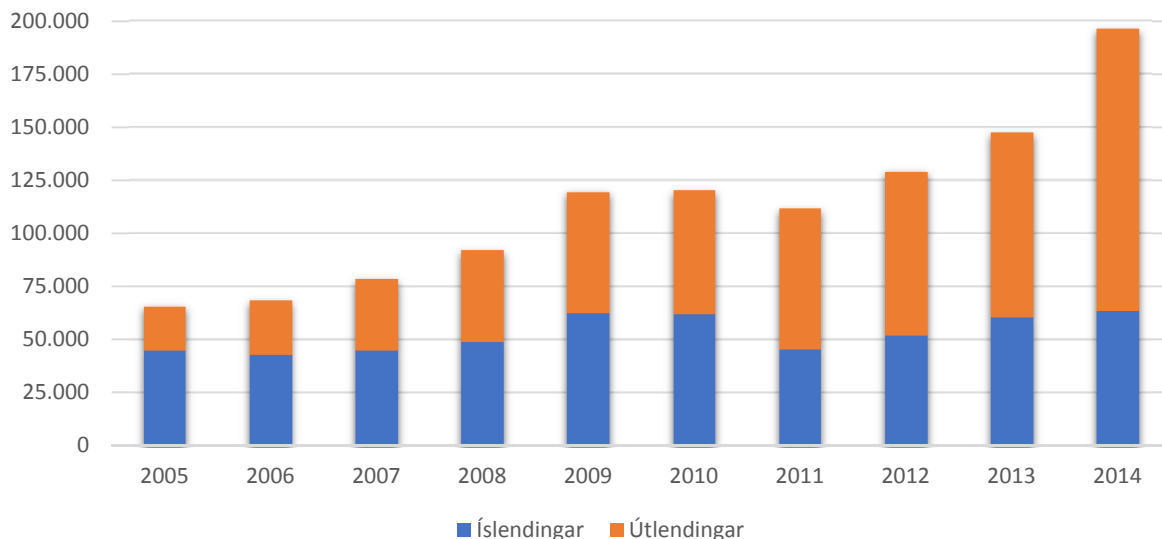
3 FERÐAÞJÓNUSTA OG ÚTIVIST Á NORÐANVERÐUM STRÖNDUM

Tölur um umfang ferðaþjónustu og fjölda ferðamanna sem einkum er safnað á vegum Ferðamálastofu eru yfirleitt gefnar upp fyrir einstaka landshluta s.s. Vestfirði. Fyrir smærri svæði s.s. norðanverðar Strandir eru upplýsingar síður aðgengilegar. Í stórum dráttum má þó áætla að þróun ferðaþjónustu á norðanverðum Ströndum fylgi þróun á Vestfjörðum almennt. Þrátt fyrir að áhrifasvæðið sé hér afmarkað sem Árneshreppur út frá sjónarhorni ferðaþjónustunnar má segja að út frá ferðamanninum sjálfum sé ekki um neina landfræðilega afmörkun að ræða. Ferðamaðurinn kemur víðsvegar að en út frá greiningu á því hvers konar ferðamenn sækja svæðið heim í mestum mæli má segja að áhrifin séu meiri á tiltekna tegund ferðamanna, þ.e. einkum náttúruunnendur og þá sem sækja í fábreyttari þjónustu og fámennara svæði, samanber greiningu á sérstöðu svæðisins hér að neðan. Ferðamenn sem hafa þessi einkenni eru viðkvæmari fyrir framkvæmdum almennt heldur en þeir ferðamenn sem sækja í auknum mæli á fjölmennari svæði og afþreyingu sem tengist borgarsamfélaginu (Anna Dóra Sæþórsdóttir og Þorkell Stefánsson, 2012).

3.1 Þróun ferðaþjónustu

Innlendir ferðamenn hafa verið meirihluti gesta sem sækja Vestfirði heim, en með mikilli fjölgun erlendra ferðamanna á landinu á undanförnum árum hefur skipting innlendra og erlendra ferðamanna verið að breytast mikið. Þannig voru innlendir ferðamenn 74% gesta á Vestfjörðum árið 2002 en voru komnir niður í 55% árið 2009 (Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða, 2010).

Ef skoðuð er þróun gistinátta Hagstofunnar þá má sjá að á 10 ára tímabili 2005-2014 hefur heildarfjöldi gistinátta á Vestfjörðum þrefaldast (Mynd 4). Á meðan gistinóttum Íslendinga hefur fjölgað um 40% hefur gistinóttum útlendinga fjölgað 6,5 falt. Skipting gistinátta milli innlendra og erlendra gesta hefur þannig snúist við og nú eru Íslendingar með um þriðjung gistinátta í stað þess að útlendingar voru með þriðjung gistinátta fyrir 10 árum. Ekki eru til sérstakar tölur um fjölda gistinátta fyrir Strandir en búast má við að þróun í fjölda fylgi í stórum dráttum þróun á Vestfjörðum almennt.



Mynd 4. Gistinætur Íslendinga og útlendinga á Vestfjörðum 2005-2014 (heimild Hagstofa Íslands)

Könnun meðal erlendra ferðamanna árið 2014 leiddi í ljós að 14,2% þeirra heimsóttu Vestfirði sumarið 2014 og þar af gistu 13,6% yfir nótt. Að meðaltali gistu erlendu ferðamennirnir 3,29 nætur í landshlutanum sem er nálægt því að vera mitt milli þess landshluta þar sem flestar gistinætur voru (Reykjavík og nágrenni með 4,53 nætur) og þar sem færstar gistinætur voru (Vesturland með 2,11 nætur). Tæplega 22% ferðamanna frá mið-eða suður Evrópu gistu á Vestfjörðum sem var hæsta hlutfall meðal einstakra heimshluta en lægst var það meðal Breta en aðeins 6,1% þeirra sóttu Vestfirði heim. Rúmlega 11% þeirra sem komu með flugi til landsins heimsóttu Vestfirði en þetta hlutfall var mun hærra meðal þeirra sem komu með Norrænu þar sem rúmlega 48% þeirra fóru til Vestfjarða (Maskína 2015).

Þegar við færum okkur nær áhrifasvæðinu þá eru til ýmsar vísbendingar um umfang heimsóknna þangað og þar með ferðapjónustu. Samkvæmt könnun sem gerð var á landsvísu um áramótin 2011-2012 hefur rúmur helmingur landsmanna einhvern tíma farið um Strandir sem ferðamenn (Guðrún Þóra Gunnarsdóttir og Gunnar Þór Jóhannesson, 2012). Af þessum hafði um helmingur komið til norðanverðra Stranda og þannig má álykta að um fjórðungur landsmanna einhvern tíma farið á norðanverðar Strandir sem ferðamenn. Árið 2014 heimsóttu 9% íslenskra ferðamanna Hólmavík eða Strandir samkvæmt könnun í janúar 2015 og 3,4% heimsóttu Djúpavík (Markaðs- og miðlarannsóknir, 2015).

Þá staði á norðanverðum Ströndum sem ferðamenn sóttu heim má sjá í eftirfarandi töflu en um 8% spurningalista í könnun meðal ferðamanna sumarið 2008³ var svarað á Ströndum (Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2008).

Tafla 1. Staðir á norðanverðum Ströndum sem ferðamenn sóttu heim skv. könnun sumarið 2008 (heimild Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2008)

Staður	Erlendir ferðamenn (%)	Íslenskir ferðamenn (%)
Djúpavík	16	24
Norðurfjörður	9	15
Reykja[r]fjörður ⁴	5	5

Til samanburðar voru fjölsóttustu ferðamannastaðir á Vestfjörðum Ísafjörður (íslenskir 89% / erlendir 81%), Brjánslækur (ísl. 58% / erl. 58%) og ýmsir fleiri staðir á norðan- og sunnanverðum Vestfjörðum voru með svipaða tíðni heimsóknna og Brjánslækur.

Samkvæmt upplýsingum frá rekstraraðila minjasafnsins Kört í Árneshreppi skráðu um 3.500 manns sig í gestabók staðarins yfir sumarið 2015 og áætla hann að 75% þeirra sem eiga leið um komi við á safninu. Þannig má áætla að um eða rétt rúmlega 4.500 manns komi í Árneshrepp yfir sumarið. Ef þessi fjöldi dreifist jafnt yfir ferðamanna-tímann, sem er í stórum dráttum rúmir þrír mánuðir, má sjá að ekki eru margir á svæðinu á hverjum degi en að sjálfsgöðu er dreifingin nokkuð ójöfn. Samkvæmt viðtölum við ferðapjónustuaðila er mikill munur á ferðahegðun Íslendinga og erlendra gesta sem hefur áhrif á dreifinguna. Útlendingar bóki og skipuleggi sínar ferðir með löngum fyrirvara og láti t.d. slæmt sumarveður ekki raska mikið sínum áætlunum og þannig sé fjöldi þeirra jafnari frá einum tíma til annars. Hins vegar fari ferðir Íslendinga mikið eftir veðrinu á hverjum tíma sem einkum veldur því að verið geta talsverðar sveiflur í ferða-mannafjölda eftir því hvernig viðrar. Á góðum dögum geti verið 200-300 manns á svæðinu. Einn viðmælandi komst þannig að orði að Íslendingar séu eins og flugurnar. Þeir birtist allt í einu þegar sólin skín.

³ Könnunin var lögð fyrir ferðamenn á nokkrum stöðum á Vestfjörðum í júní, júlí og ágúst 2008. Fengust 376 svör; 240 erlendir ferðamenn (64%) og 136 íslenskir (36%).

⁴ Ekki kemur fram í könnuninni hvort um er að ræða Reykjarfjörð syðri eða nyrðri.

Í nýlegri rannsókn á ferðapjónustu á Ströndum kom fram að flestir þeir sem sinna ferðapjónustu á svæðinu falli í flokk lífsstílsfrumkvöðla og ferðapjónustan „hafi hitt þá fyrir“ frekar en að þeir hafi stefnt að frama í greininni (Guðrún Þóra Gunnarsdóttir og Gunnar Þór Jóhannesson, 2012). Í fyrrnefndri rannsókn kom fram að á svæðinu sé einkum um að ræða eftirspurnardrífna þjónusta sem hafi vaxið hraðar en ferðapjónustuaðilarnir sjálfir bjuggust við. Þá ályktuðu þau sem svo að smærri rekstur henti líklega betur þegar ferðapjónusta er árstíðabundin og hún sé jafnvel stunduð samhliða annarri atvinnustarfsemi. Fjölgun erlendra ferðamanna á undanförnum árum hafi ennfremur komið sumum ferðapjónustuaðilum á svæðinu í opna skjöldu (Guðrún Þóra Gunnarsdóttir og Gunnar Þór Jóhannesson, 2012).

3.2 Einkenni norðanverðra Stranda sem ferðamannastaðar

Norðanverðar Strandir er fyrst og fremst sauðfjárræktarsvæði og yfirbragð byggðarinnar ber flest einkenni þess. Sauðfjárræktin er hlutfallslega mikilvægari á svæðinu en víðast hvar annarsstaðar á landinu. Dreifbýl svæði á borð við norðanverðar Strandir eiga það sameiginlegt að innviðir og ýmis þjónusta er ekki fullnægjandi að mati íbúa og þeim finnst þetta hamla þróun byggðar. Þá hefur íbúum fækkað og samsetning mannfjöldans orðið óhagstæðari (Hjalti Jóhannesson og Jón Þorvaldur Heiðarsson, 2015). Ferðapjónusta er hins vegar að verða sífellt umfangsmeiri á norðanverðum Ströndum og litar samfélagið á ýmsan hátt. Ferðamenn frá þéttbýlli stöðum vilja njóta svæðisins eins og það er, náttúran tiltölulega ósnortin af athöfnum mannsins, fámenni og rólegt yfirbragð. Svæði sem þessi hafa á vissan hátt þróast sem afþreyingarsvæði borgarbúanna eða sem einskonar „unaðsjaðar“ (e. pleasure periphery), sjá t.d. Edward H. Huijbens (2015). Líta má á mismun í viðhorfum viðmælenda í þessari rannsókn út frá þessum hugmyndum.

Könnun sem gerð var meðal ferðamanna á Vestfjörðum sumarið 2008 sýndi að ferðamenn sem heimsóttu landshlutann voru aðallega „náttúruunnendur sem sækja í frið og ró og eru almennt meðvitaðir um umhverfismál“ (Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2008, bls. 10). Þrátt fyrir að könnunin sé komin til ára sinna og gerð áður en ferðamönnum fjölgaði stórlega eftir hrun, er ólíklegt að samsetning ferðamanna, hvað áhugasvið varðar, hafi breyst mikið á síðustu árum. Þannig kom fram í könnuninni að helstu ástæður fyrir heimsókn til Vestfjarða voru: náttúra (57%), útivist (50%) og hvíld og afslöppun (49%). Aðrar ástæður fyrir heimsókninni voru mun fátíðari – allar vel innan við 20%.

Í könnuninni árið 2008 var lögð fyrir opin spurning um það hvort og þá hvað vantaði fyrir ferðamenn á Vestfjörðum. Langalgengasta ábendingin var sú að skipulagðar gönguferðir mættu vera fleiri og sömuleiðis að bæta mætti merkingu gönguleiða.

Fram kom í viðtalsrannsókn sem gerð var samhliða könnun Albertínu og félaga (2008) að erlendu ferðamennirnir sem rætt var við höfðu mikinn áhuga á náttúru- og umhverfismálum, fuglaskoðun og ljósmyndun. Meðal einkenna náttúruferðamanna er að þeir krefjast lítillar þjónustu og afþreyingar en leggja í staðinn megin áherslu á upplifun á því sem þeir telja ósnortið og/eða óhefðbundið (Butler, 2006). Þetta eru því megin einkenni þeirra erlendu ferðamanna sem heimsóttu Vestfirði á þessum tíma og ætla má að yfirfæra megi þessar niðurstöður á íslenska ferðamenn líka og að þeir sem sækja norðanverðar Strandir heim hafi svipuð einkenni.

Áherslur í stefnumótun Ferðamálasamtaka Vestfjarða (Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða 2010, bls. 18) eru í samræmi við könnunina 2008. Tafla 2 tiltekur hver sérstaða landshlutans er talin vera á sviði ferðaþjónustu og má ætla að flest þetta gildi einnig um norðanverðar Strandir. Þessar niðurstöður komu einnig fram á þjóðfundi sem haldinn var í Bolungarvík árið 2010.

Tafla 2. Sérstaða Vestfjarða á sviði ferðaþjónustu skv. stefnumótun Ferðamálasamtaka landshlutans (heimild Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða, 2010)

Ósnortin náttúra	Einstök friðsæld	Öðruvísi upplifun
Hreinleiki, eyðifirðir, Hornstrandir, Látrabjarg, Dynjandi, náttúruleugar, fuglar og heimskautarefir, eyjarnar í Breiðafirði, friðlönd	Afskekkt, fámenni, rólegheit, víðátta, kyrrð	Útivist í ósnortinni náttúru, matarmenning, galdramenning, sjávarþorp, gömul hús, tónlist, afslappað viðmót og gestrisni Vestfirðinga

3.3 Núverandi nýting norðanverðra Stranda fyrir ferðapjónustu og útivist

Í Árneshreppi eru sex aðilar sem bjóða upp á gistingu og fimm sem bjóða upp á ferðir um svæðið eða út fyrir það s.s. til Hornstranda⁵. Þá er veitingahús í Norðurfirði og verslun sem að hluta til þjónustar ferðamenn. Einnig er eitthvað um að bændur og fleiri á svæðinu sinni viðvikum tengdum ferðapjónustu, s.s. akstri með einstöku hópa eða greiðasölu einstöku sinnum án þess að þeir telji sig vinna í ferðapjónustu. Einn viðmælandi rannsóknarinnar, taldi að á bilinu 15-20 manns störfuðu við ferðapjónustu yfir hásumarið en hluti þeirra býr annarsstaðar að jafnaði, aðallega á höfuðborgarsvæðinu.

Nokkuð mismunandi var eftir ferðapjónustuaðilum hvað þeir töldu ferðamannatímamann vera langan. Sumir nefndu að hann væri aðeins um tveir mánuðir en þeir sem töldu hann lengstan sögðu hann vera frá miðjum maí til loka september. Ferðamannatíminn er þó lengri hjá erlendum gestum, þ.e. síðarnefnda tímabilið á frekar við þá. Hjá flestum Íslendingum er tími ferðalaga aðeins um einn og hálfur mánuður, eða frá seinni hluta júní og að mestu búinn eftir Verslunarmannahelgi.

Samkvæmt viðmælanda koma flestir ferðamenn á eigin bíl eða bílaleigubílum. Ef um hópa er að ræða þá sé algengara að Íslendingar komi í stórum hópum en útlendingar fremur í smærri hópum eða 10-15 manna. Enskumælandi ferðamönnum fer fjölgandi samkvæmt sama viðmælanda.

Gönguhópar sem eiga leið um svæðið eru m.a. á vegum Ferðafélags Íslands (FÍ), eða 6-14 hópar yfir sumarið. Til dæmis liggur leið þeirra norður á Hornstrandir og sumar ferðirnar eru einn til tvo daga í Árneshreppi, þar sem leiðin liggur til eða fram Hornströndum. Einnig er nokkuð um að gengnar séu dagsgöngur út frá Valgeirsstöðum, skála FÍ í Norðurfirði. Gestafjöldinn í hópum FÍ nær varla 200 manns í allt yfir sumarið en félagið er samt með stærstu hópana á þessu svæði (Hornstrandir / norðanverðar Strandir) að sögn framkvæmdastjóra félagsins. Hitt stóra ferðafélagið á Íslandi; Útivist hefur verið með gönguferðir um svæðið af og til í gegnum tíðina en ekki reglubundnar ferðir undanfarin ár.

Meðal annarra skipulagðra ferða um svæðið sem virkjunaráformin ná til eru hestaferðir á vegum fyrirtækisins Svaðilfara að Laugarholti á Langadalsströnd. Þar hefjast ferðirnar og

⁵ Hér er nokkur óvissa um hvað skal telja með, hluti þeirra sem bjóða upp á ferðir um svæðið eru staðsettir utan þess.

síðan er riðið um Snæfjallaströnd, yfir í Horstrandafriðlandið norðan við Drangajökul og suður eftir því. Farið er til baka yfir á Langadalsströnd um suðurendann á Drangajökli og þannig norðan við áformuð uppistöðulón sem verða til við vatnsmiðlunina. Áður fyrr var farið á vegum Svaðilfara yfir í Ófeigsfjörð og Eyvindarfjörð en það fyrirkomulag er ekki lengur við lýði. Ástæða fyrir því að þessu var hætt er m.a. sú að Eyvindarfjarðaráin er vatnsmikil og hættuleg yfirferðar fyrir óvana. Ef þetta fyrirkomulag ferða yrði tekið upp aftur þá myndu uppistöðulónin verða í vegi þeirra og lengja leiðina talsvert.

Vegakerfið og landfræðilegar aðstæður setja umfangi og þróun ferðaþjónustu nokkrar hömlur því Árneshreppur er nyrst á Ströndum og Strandavegur 643 endar í Norðurfirði. Í framhaldi af Strandavegi er svo aðeins sumarvegur fær jeppum frá Norðurfirði yfir í Ófeigsfjörð. Samkvæmt viðtalsrannsókn Margrétar Herðísar Einarsdóttir (2011) telja viðmælendur í ferðaþjónustu að ástand veganna á svæðinu og takmarkaður snjómokstur að vetrinum, hamli ferðaþjónustu. Árneshreppur hafi hins vegar mikið aðdráttarafl fyrir ferðamenn en njóti þess ekki til fullnustu sökum þessa.

Þetta má setja í samhengi við hugmyndir og aðferðir við flokkun ferðamannastaða út frá einkennum þeirra hvað varðar náttúrulegt eða manngert umhverfi, umfang afþreyingar og fjölda ferðamanna á svæðinu. Þá er gert ráð fyrir að mismunandi tegundir ferðamanna heimsæki ferðamannastaði eftir því hvaða einkenni þeir hafa á þessum mælikvörðum eins og sjá má í töflu 3. (tafla 3).

Tafla 3. Róf afþreyingarmöguleika (heimild Anna Dóra Sæþórsdóttir o.fl., 2007)

ROS-flokkun	Víðerni	Lítt snortið Engin vélknúin umferð	Lítt snortið. Vélknúin umferð leyfð	Náttúrulegt Vegir	Dreifbýli
Lýsing á landslagi	Stórt ósnortið svæði. Eingöngu mannvirki nauðsynleg vegna náttúruverndar. Engin þjónusta við almenning.	Meðalstórt svæði, að mestu ósnortið. Aðstaða fyrir náttúruverndarstarfsemi og öryggi vegfarenda.	Meðalstórt svæði, að mestu ósnortið. Aðstaða fyrir náttúruverndarstarfsemi og öryggi vegfarenda.	Náttúrulegt umhverfi. Nýting náttúruauðlinda í samræmi við umhverfið. Lágmarks aðstaða fyrir vegfarendur.	Náttúrulegu umhverfi breytt. Nýting náttúruauðlinda auðsjáanleg. Aðstaða og þjónusta á völdum svæðum fyrir mikinn fjölda notenda.
Stjórnun landsvæðis	Umferð vélknúinna ökutækja bönnuð.	Umferð vélknúinna ökutækja er að öllu jöfnu ekki leyfð. Boð og bönn til staðar en eru lítilsháttar.	Umferð vélknúinna ökutækja leyfð.	Eftirlit á svæði veitir fólki öryggistilfinningu.	Mikil umferð vélknúinna ökutækja.
Mannvist	Fáir gestir.				Margir gestir.

Samanber flokkunina í töflu 3 hér fyrir ofan virðist mega flokka áhrifasvæði virkjunar að mestu leyti í þann flokk sem ber yfirskriftina „náttúrulegt – vegir“. Áhrifasvæðið er hinsvegar að vissu leyti á mörkum tveggja svæða því í Ófeigsfirði endar vegurinn og í Furufirði, sem er nokkrum dagleiðum göngufólks norðar, tekur við friðlandið á Hornströndum. Hornstrandir gætu flokkast sem „lítt snortið – engin vélknúin umferð“ eða jafnvel sem „víðerni“ eftir því hvernig menn líta á þau ummerki um mannvist sem ber fyrir augu á stöku stað í friðlandinu.

Með tilkomu Hvalárvirkjunar breytir sá hluti Árneshrepps sem liggur nyrst, þ.e. Ófeigsfjörður um eðli, a.m.k. hvað landslagsþáttinn varðar þar sem landslagið færist fjær því að teljast náttúrulegt yfir í að vera meira manngert með áherslu á nýtingu náttúruauðlinda. Það færi því nær því að teljast til dreifbýlis miðað við töflu 3 sem aftur þýðir fleiri gestir, sem dregur úr víðernisupplifun af svæðinu.

3.4 Aðdráttarafl svæðisins

Miðað við það sem að framan er sagt um einkenni norðanverðra Stranda, ferðamenskunnar og nýtingu svæðisins fyrir ferðamenskun, má álykta að aðdráttaraflíð tengist einkum náttúru svæðisins, fámenna landbúnaðarsamfélaginu og sögunni sem þar er að finna.

Ferðamálastofa (2015b) hefur látið kortleggja í landfræðilegu upplýsingakerfi (GIS) áhugaverða viðkomustaði um allt land og setja inn í vefsjá (Mynd 5). Mat á gildi viðkomustaðanna var í höndum heimamanna á hverjum stað þannig að þetta er ekki algildur mælikvarði á aðdráttarafl. Á norðanverðum Ströndum birtast allmargir staðir sem annað hvort flokkast með miðlungs aðdráttarafl eða sem sérlega áhugaverður staður. Kringum Ófeigsfjörð, þar sem mestra breytinga er að vænta vegna virkjunarinnar, eru tilgreindir fjórir staðir með miðlungs aðdráttarafl. Þetta eru gamla síldarverksmiðjan á Eyri í Ingólfsfirði, Húsárfoss, Hvalárgljúfur og Ófeigsfjörður. Nánari lýsingar á stöðunum og gildi þeirra samkvæmt vefsjónni, er að finna í viðauka.



Mynd 5. Áhugaverðir staðir á norðanverðum Ströndum samkvæmt vefsjá (heimild Ferðamálastofa, 2015b)

Mynd 6 sýnir síldarverksmiðjuna á Eyri í Ingólfsfirði sem vekur áhuga flestra ferðamanna sem eiga þar leið um.



Mynd 6. Yfirgefna síldarverksmiðjan að Eyri í Ingólfsfirði hefur aðdráttarafl fyrir ferðamenn (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Í könnun meðal landsmanna 18 ára og eldri sem var hluti af Þjóðmálakönnun Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands í desember 2011 og janúar 2012 var spurt um hvað fólki dytti fyrst í hug þegar það hugsaði um Strandir eða Strandasýslu. Þetta má því álíta að sé það sem einkum hefur aðdráttarafl fyrir innlenda ferðamenn eða sé að minnsta kosti forvitnilegt. Algengt var að fólk nefndi „afskekkt byggð“; „náttúrufegurð og fjöll“, „eyðibýli“, „fegurð og friður“, „galdrar og galdrasafnið“ og „vondir vegir“. Þetta síðasttalda telst þó líklega ekki til sérstaks aðdráttarafls svæðisins. Einstakir staðir á borð við Djúpuvík og Hólmavík voru einnig oft nefndir (Gunnar Þór Jóhannesson, Katrín Anna Lund og Guðrún Þóra Gunnarsdóttir, 2012).

Í viðtölum við ferðaþjónustuaðila og ferðamenn í þessari rannsókn kom fram að flestir töldu náttúruna og mannlífið vera helsta aðdráttarafl svæðisins og einnig komu fram í viðtölunum ýmis önnur sértæk og almenn atriði sem má flokka gróft í annars vegar náttúrutengda þætti og þætti sem tengjast mannlífinu (Tafla 4). Þau atriði sem viðmælendurnir nefndu eru að mörgu leyti sambærileg við þau sem komu fram í könnun Gunnars Þórs Jóhannessonar o.fl. (2012) sem var hluti af þjóðmálakönnun Félagsvísindastofnunar og minnst er á hér að framan.

Tafla 4. Helstu atriði sem viðmælendur í þessari rannsókn nefndu sem aðdráttarafl svæðisins

Náttúran	Mannlífið
Dagsáfangar í gönguferðum í takti við landslagið	Eyðislóðir
Dýralíf	Fámenni
Fjaran	„Fásinni“
Fuglalíf	Krossneslaug
Gróðurinn	Reki
Hlið að Hornströndum	Sagan (einkum Íslendingar)
Ófeigsfjörður	Síðasta snerting við horfinn tíma (Ófeigsfjörður)
Refurinn	Yfirbragð eyðibyggðar
Vötnin á heiðunum	Þjónusta (frumstæð og hefur sjarma)

Viðmælandi í hópi ferðamanna dró á eftirfarandi hátt saman það sem hann taldi að ferðamenn væru einkum að sækja í á norðanverðum Ströndum:

„Ég sé þetta þannig að þeir ferðamenn sem koma þarna norður, það megí skipta þeim í tvennt. Annars vegar eru þetta erlendir ferðamenn sem eru að leita svona að ósnortnu Íslandi, þeim finnst forvitnilegt þetta einangraða og afskekkt. Mér hefur fundist þetta fólk sem við höfum farið með þarna norður, það sé – Íslendingar altso – þeir hafa haft áhuga á sögu svæðisins en sterka aðdráttaraflið, það er þetta eyðibyggðaryfirbragð sem er á þessu svæði. Þetta er svæði sem var áður í byggð – miklu þéttari byggð en það núna – og fyrir norðan Ófeigsfjörðinn er náttúrulega engin byggð og það má deila um hvort Ófeigsfjörðurinn er í byggð, en það má kannski segja að nyrstu mörk byggðarinnar séu í Norðurfirði. Og þetta eyðiland það heillar Íslendinga mjög mikið.“

Þrátt fyrir að það sé nokkur samhljómur milli ferðaþjónustuaðila og ferðamanna í þessari rannsókn hvað varðar aðdráttarafl svæðisins þá má sjá að áhersla ferðamanna er heldur meiri á aðdráttaraflið sem fámennið og rólegheitin hafa, tengingin við horfinn tíma, yfirbragð

eyðibýggðar og friðlandið á Hornströndum. Það nefna sumir viðmælendur í hópi ferðamanna að mætti jafnvel stækka.

„Það er náttúrulega þessi ósnortna náttúra og víðátta og þetta er eitt af þessum svæðum á Íslandi þar sem er ekki mikill túrismi eins og er. Fólk er að sækja þarna í náttúruna og að það sé ekki annað fólk þarna“.

Annar ferðamaður tók í svipaðan streng en lagði áherslu á að þegar þessir þættir koma allir saman þá hafi þeir meira gildi.

„Það er náttúrulega, sko, það er sagan og það er fámennið, það er náttúran og það er dýralífið og það er náttúrurlega kyrrðin og svona þetta er svo dásamlegt þegar þetta kemur kemur saman, ég veit ekki hvað ég ætti helst að nefna af þessu en þegar þetta kemur saman svona allt í bland þá virkar þetta sko sem aðdráttarafl fyrir ferðamenn“.

Ferðapjónustuaðilar staldra gjarnan við aðgengi að norðanverðum Ströndum í tengslum við umfjöllun um aðdráttarafl svæðisins. Aðgengið verður að teljast miður gott, sérstaklega fyrir íbúana sem þurfa allt árið að reiða sig á Strandaveg nr. 643 sem er að mestu leyti gamall malarvegur. Vegurinn tengist mjög stöðu svæðisins í byggðarlegu tilliti.

Þegar Strandavegur nr. 643 var opnaður árið 1966 var hann vilyrði fyrir færslu Stranda af jaðrinum. Í dag efnir hann það loforð aðeins að hluta, hann efnir tengsl við ferðafólk á sumrin og á þátt í að skapa sérstætt andrúmsloft svæðisins sem víst er að margir sækjast í. Um leið er hann brotinn hlekkur sem þvert á upphaflegt hlutverk staðsetur Strandir á jaðrinum (Katrín Anna Lund og Gunnar Þór Jóhannesson, 2013, bls. 5).

Fyrir ferðamenn sem einkum koma um sumarið kann sú einangrun sem slæmt vegarsamband veldur að vera hluti af aðdráttarafli svæðisins (sama heimild) og kom þetta viðhorf einnig fram í þessari rannsókn vegna Hvalárvirkjunar.

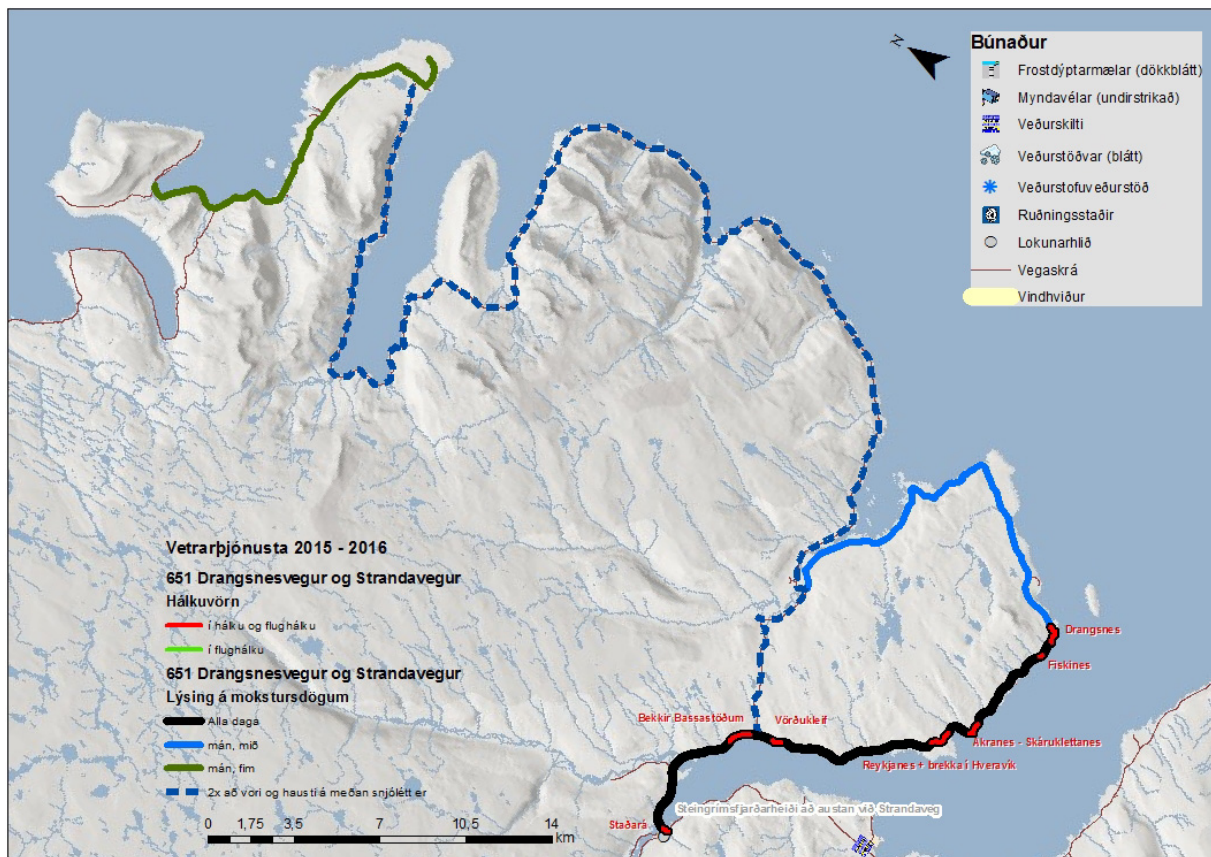
Flestir viðmælendur í þessari rannsókn töluðu um að slæmar samgöngur og landfræðileg einangrun norðanverðra Stranda, þ.e. takmarkað aðgengi, sé það sem einkum veldur því að ferðamenn eru hlutfallslega fáir á svæðinu og stuðli þannig að ákveðinni sérstöðu svæðisins. Ferðamaður komst svo að orði.

„Aðgengið finnst mér henta svæðinu, sem ferðamannasvæði og svæði fyrir göngufólk - og bætt aðgengi sko – það er talað um uppbyggðan veg og væntanlega malbikaðan – ég veit það ekki. Það myndi taka sjarmann svolítið úr þessu“.

Sumir viðmælendur settu sig í spor beggja sjónarmiða. Bæði þeirra sem vilja úrbætur í samgöngum og hinna sem finnst núverandi samgöngur vera í takti við svæðið og einkenni þess.

„Vegna þess hvernig samgöngur eru á þessu svæði er ferðamannafjöldi minni á þessu svæði en öðrum hlutum Vestfjarða. Það er klárlega að vegasamgöngur hamlu aðgengi að þessu svæði en það er klárlega hluti af sjarmanum. Það þurfa ekki öll svæði á Íslandi að vera aðgengileg fyrir alla. Það er náttúrulega nauðsynlegt fyrir fólk sem býr þarna allan ársins hring að fá bættar samgöngur“.

Og slæmt ástand vegarins norður Strandir er það sem flestir ferðapjónustuaðilar kvörtuðu mest yfir í viðtölum. Það sé meðal þess sem ógni hvað mest byggð á svæðinu. Seinni hluta vetrar séu íbúarnir innilokaðir vikum og mánuðum saman vegna þess að vegurinn er gamall og vegna snjómokstursreglna Vegagerðarinnar. Vegurinn er í svokölluðum þjónustuflokki 4 sem er lægsta þjónustustig (Mynd 7) og jafnframt er í gildi það sem kallað er G-regla og felur í sér að hámarks þjónusta sé mokstur tvo daga í viku vor og haust eða frá 20. mars til 1. nóvember. Samkvæmt handbók Vegagerðarinnar um vetrarþjónustu er heimilt „að moka vegi sem falla undir G-reglu einu sinni í viku fram til 5. janúar á kostnað Vegagerðarinnar og eftir það einu sinni í viku að beiðni og gegn helmingagreiðslu frá sveitarfélagi þannig að fært sé fyrir fjórhjóladrifin ökutæki og/eða þegar kostnaður við þann mokstur er að jafnaði ekki meiri en þrefaldur sá kostnaður sem til fellur þegar leiðin telst snjólétt. Vegagerðin metur hvort viðkomandi mokstur sé raunhæfur m.t.t. notagildis og kostnaðar“ (Vegagerðin, 2012, bls. 6).



Mynd 7. Snjómokstur á Drangsnæsbæjarvegi og Strandavegi (heimild Vegagerðin www.vegagerdin.is)

Væntingar eru meðal íbúanna um að betri vegur sem rætt hefur verið um í tengslum við virkjunina muni bæta búsetuskilyrði þeirra mikið og aðgengi að svæðinu. Bættur vegur sunnan Norðurfjarðar er hins vegar ekki nefndur beinum orðum í matsáætlun virkjunarinnar (Verkís, 2015) en ljóst er að íbúar tengja þetta saman og telja nokkuð ljóst að ef virkjað verður þá muni Strandavegur nr. 643 verða endurbyggður talsvert í tengslum við framkvæmdirnar.

Bæði ferðaþjónustuaðilar og ferðamenn voru sammála um að ferðamönnum mætti fjölga talsvert á norðanverðum Ströndum án þess að sú upplifun sem ferðamenn eru einkum að sækjast eftir, fari að spillast af þeirra eigin völdum. Staðir innan svæðisins eru hins vegar nokkuð misjafnlega vinsælir meðal ferðamanna og eins eru staðirnir misjafnlega viðkvæmir fyrir fjölgun ferðamanna.

Einn þeirra staða sem er bæði sérstaklega vinsæll og jafnframt viðkvæmur fyrir fjölda ferðamanna, vegna þeirrar upplifunar sem þar er unnt að sækja, er Krossneslaug efst í fjöruborðinu rétt norðan Norðurfjarðar með yfirsýni yfir Húnaflóann og ströndina (Mynd 8). Einn viðmælandi sagði að Krossneslaug væri einn þeirra *gullmola* sem þau hefðu yfir að ráða.

Útlendingar viti greinilega margir af þessu og þetta sé stundum hér um bil það eina sem þeir vita um svæðið. Í viðtölum var nefnt að í tilviki Krossneslaugar sé tekið að örla á því að fjöldi ferðamanna sé þegar farinn að spilla þeirri upplifun sem felst í fámenninu og kyrrðinni. Á góðum degi væru dæmi um að allt að 200-300 manns heimsæktu laugina. Sú einstaka upplifun sem þar er verið að sækja í gæti spillst þegar of margir gestir séu í lauginni á sama tíma. Viðmælendur í hópi ferðapjónustuaðila töldu að hugsanlega væri rétt að takmarka hámarks gestafjölda í lauginni hverju sinni. Bent var á að hugsanlega væri ástæða til að veita þeim forgang sem eru að kaupa gistingu í Norðurfirði umfram hina sem eru dagsgestir eða eiga aðeins leið um. Vatnavinir sem eru þverfagleg samtök sérfræðinga á sviði heilsutengdar afþreyingar hafa komið fram með tillögur um hvernig þróa megi Krossneslaug, bæta aðstöðuna og umhverfið þannig að það og upplifun af heimsókninni spillist ekki (Vatnavinir, 2015).



Mynd 8. Krossneslaug á fallegum degi með útsýni yfir Húnaflóa (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Svæðið við norðanverðan Ófeigsfjörð, þar sem virkjunin er áformuð, er við suðurjaðar friðlandsins á Hornströndum og er að sumu leyti einnig með svipað yfirbragð eyðibygðar.

Einn viðmælandi sagði að stóra aðdráttaraflið sé þetta eyðibýggðaryfirbragð sem er á þessu svæði og að fyrir marga, s.s. þá sem gista í skála Ferðafélags Íslands á Valgeirsstöðum í Norðurfirði sé heimsókn í Ófeigsfjörð eftir gönguferð úr Norðurfirði hápunktur ferðalagsins. Að koma þangað sé svolítið eins og að fara aftur í tímann. Menn þar taki það af nútímanum sem þeir vilja.

„Þar er náttúrulega saga og þar er kannski – það eru náttúrulega núverandi ábúendur sem eru þarna yfir sumartímann, þeir hafa aðdráttarafl og eru gestrisnir og taka vel á móti fólki og eru að gera ýmislegt sko – sem dregur fólk til sín og á svæðið“.



Mynd 9. „Menn taka það af nútímanum sem þeir vilja“. Aðstaða til rekaviðarsögunar í Ófeigsfirði (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Fram kom hjá viðmælanda að Hornstrandir séu búnar að vera mjög vinsælt svæði um nokkurn tíma og að sumir Íslendingar séu með ferð þangað „að tikka í boxið“ þ.e. svæðið hafi komist í tísku og fólki finnst það þurfa að hafa komið þar. Viðkomandi taldi að ef aðgengið batni, eins og gerst hafi með reglubundnum siglingum norður á Hornstrandir undanfarin ár þá komi jafnan önnur tegund af fólki. Þá er ekki í sama mæli að náttúran sjálf og umhverfið séu að draga að sér ferðamanninn heldur einnig það að svæðið hafi komist í tísku. Maður sjái þá fleiri „hvít bréf“ á víðavangi eins og hann orðaði það. Annar ferðamaður benti á að einmitt á þessari leið þyrfti að koma upp salernisaðstöðu á tveimur til þremur stöðum í samræmi við hefðbundnar dagleiðir í gönguferðum á þessum slóðum.

Heiðalandslagið á þeim slóðum sem áformað er að gera uppistöðulón bar á góma hjá ferðamanni sem hafði reynslu af því að ganga þar um. Að hans mati hefðu þessi vötn og þessi vatnakerfi mikið aðdráttarafl, þetta væri spennandi umhverfi og einstakt. Annar ferðamaður sagði að þetta svæði væri að fjallabaki fyrir flesta og sæist því lítið. Þetta væri nánast ekkert gróið.

Drangajökull er í vexti, einn örfárri jökla á Íslandi og var hann nefndur á meðal þess sem hefði aðdráttarafl á svæðinu, líka í bland við heiðalandslagið og vötnin sem þar eru. Svæðið kringum jökulinn var einnig nefnt í tengslum við möguleikana á að stunda lengri gönguskiðaferðir á þessu stóra ósnortna svæði síðla vetrar, t.d. allt frá Steingrímsfjarðarheiði norður í Hornbjargsvita.

Ferðamaður nefndi að svæðið væri kjörið fyrir gönguferðamennsku og hér var hann einkum að tala um Hornstrandir en einnig svæðið sunnan þess þar sem hluti virkjanaframkvæmda er áformaður:

Það er svo margt [sem hefur aðdráttarafl], það er hvernig landslagið er, hversu hæfilegt það er að mörgu leyti til þess að, ...hver dagsferð er sko ævintýri út af fyrir sig, og það er hægt að ganga þetta allt saman svona í áföngum sem eiga sér mjög náttúrulegt og eðlilegt upphaf og lok. Upphaf göngu að morgni dags og lok að kvöldi. Kringum Ófeigsfjörðinn sjálfan það er það sem gildi hefur... þar að það sé til svona í rauninni til svona eyðibýli sem er þó nýtt á sumrin það svona gefur tengingu við söguna sem er svona að sjá þetta í praxis það eru svolítill verðmæti í því fyrir alla og svipað gildir um Dranga þarna fyrir norðan. Það er sama þar, það er þessi snerting við horfinn tíma sem á sér þó sitt sumarlíf og þetta eru ákveðin verðmæti þessi tenging.



Mynd 10. Fjaran í Ófeigsfirði, umhverfið og minjar um horfinn tíma og búskaparhætti heillar margan ferðamanninn (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Heimamenn og daglegt líf þeirra vekur augljóslega áhuga og forvitni margra gesta, þar er í raun ekkert undan skilið að því er virðist. Minnst er á að sumarbúskapurinn í Ófeigsfirði veki forvitni, löndun á fiski meðal þeirra sem gera út trillur frá Norðurfirði yfir sumarið, m.a. í strandveiðinni, búskapurinn og svo framvegis.

„Já, oft er það að hitta þessa svokölluðu heimamenn og þá sem að eru á svæðinu, eiga ættir að rekja eða hafa búið þar lengi þannig að það er líka aðdráttarafl, tenging við söguna... Bæði þar sem eru fáir og lítið um mannvirki eða hús. Þú ert kominn á svona eyðislóðir, eyðibygðir þar sem sagan er handan við hornið“.

Áhugi á sögunni og aðdráttarafl hennar kemur fram hvað varðar forvitni um minjar frá síldarárunum, bæði í Djúpuvík þar sem rekstraraðili hótelsins er með skipulagðar ferðir um verksmiðjuna en einnig í Ingólfsfirði þar sem verksmiðjurústirnar eru meðal þess sem fangar auga þess sem þar á leið um.

Strandir eru þekktar, a.m.k. á meðal landsmanna, fyrir galdratímabilið og minntust nokkrir viðmælendur á það. Samkvæmt viðtalsrannsókn Margrétar Herdísar Einarsdóttur (2011) eru áform uppi um að útvíkka hið vinsæla Galdrasafn á Ströndum með því að koma upp hluta af

sýningunni í Árneshreppi til viðbótar við þá tvo staði sem tilheyra henni nú þegar, þ.e. á Hólmavík og í Bjarnarfirði.

Sú þjónusta sem er í boði á svæðinu getur sem slík einnig haft aðdráttarafl. Hún getur verið hluti af sjálfu samfélaginu á staðnum. Meðan það kom fram meðal viðmælanda í hópi ferðamanna að fremur einföld þjónusta hefði ákveðinn sjarma þá kom það fram hjá ferðaðþjónustuaðila að hann teldi að ferðamenn byggjust við fjölbreyttari þjónustu en raun ber vitni. Ferðamenn sem rætt var við voru ekki á sama máli og voru ánægðir með þjónustuna og það yfirbragð sem er á henni. Á svæðinu er t.d. rekinn veitingastaðurinn Kaffi Norðurfjörður sem nokkrir viðmælendur gerðu að umtalsefni og einn í hópi ferðamanna komst svo að orði:

„Það var alveg sérstök upplifun að koma þarna í sumar þegar vertarnir voru tvær konur sem höfðu reynslu af veitingarekstri í New York og Lúxemburg og víðar – og að rekast á matargerð á heimsklassa þarna norður við hjara veraldar var alveg upplifun í sjálfu sér“.

Annar ferðamaður benti á að Norðurfjörður sé svo frábrugðinn því sem hann á að venjast að heimsókn þangað sé eins og að koma til annars lands.

„Hún [þjónustan] er svona dálítið primitíf, opnunartími og annað en mér finnst hún hafa sinn sjarma. Ég veit að heimamenn eflaust líta á það öðruvísi vegna þess að þeir þurfa á þjónustunni að halda alla dag, allt árið um hring. Það er einmitt þetta sem gerir Norðurfjörð svo spennandi að þetta er öðruvísi. Þetta er svona eins og að koma til annars lands – finnst mér sko. Og ég held að fólk hafi ekki alveg uppgötvað þetta hvorki Íslendingar í nógu miklum mæli né sérstaklega ekki útlendingar... en sundlaugin er ágætlega kynnt“

3.5 Framtíðarsýn og væntingar ferðaðþjónustunnar til svæðisins

Bæði ferðaðþjónustuaðilar og ferðamenn í hópi viðmælanda voru sammála því að svæðið ætti inni talsverða fjölgun ferðamanna. Engar tölur eða hlutfallsleg breyting umfram núverandi ferðamannafjölda var þó nefnd í því sambandi. Þrátt fyrir að fjölgun sé möguleg og fyrirsjáanleg töldu viðmælendurnir að svæðið ætti að geta haldið sérstöðu sinni. Þannig töldu flestir að bæði myndi ferðamönnum fjölga yfir aðal ferðamannatímamann í takti við fjölgun ferðamanna á landinu í heild en einnig ætti ferðamannatíminn að geta lengst en það

færi þá mikið eftir því hvort samgöngur myndu batna frá því sem nú er. Varðandi þróun ferðaþjónustu á svæðinu í framtíðinni sagði viðmælandi í hópi ferðamanna að svæðið hefði sérstöðu að því leyti að það er frekar afskekkt og að „ef rétt er á málum haldið að þá er þetta svona – hvað á ég að segja – það svæði á landinu sem er hvað best varið, eða gæti verið best varið, fyrir semsagt, framkvæmdum vegna fjarlægðar.“ Það var einnig bent á að ef fjölgun yrði mjög mikil þá gæti fylgt því ákveðin áhætta.

„Það kæmi mér ekki á óvart ef þetta yrði mikið vinsælla en í dag að það þyrfti að setja einhverskonar stýringu inn á svæðið en það er svo sem ekkert mikið vandamál ef menn ætla að taka ferðamennskuna og náttúruvernd föstum tókum sem ég held að flestir vilji. Þá er hægt að setja einhverskonar aðgangsstýringu inn á svæðið eins og gert er í öðrum löndum.

Samgöngur og aðgengi að svæðinu runnu eins og rauður þráður gegnum flest samtöl við viðmælendur, einkum ferðaþjónustuaðila sem búa á staðnum. Þetta er athyglisvert því Strandavegur nr. 643 er ekki hluti af framkvæmdinni, a.m.k. er ekki fjallað um hann sem hluta af matsáætlun (Verkís, 2015). Ljóst er þó að meðal þeirra sem búa á svæðinu er þetta tvennt tengt nánum böndum þannig að ef farið verði í virkjanaframkvæmdir þá fylgi því almennar samgöngubætur á svæðinu.

Ferðaþjónustuaðilar sem búa á staðnum voru frekar á því en ferðamenn sem rætt var við að slæmar vegsamgöngur, þ.e. Strandavegur nr. 643 standi fjölgun ferðamanna fyrir þrifum. Ferðamenn sem rætt var við töldu að í stórum dráttum væri ástand vegarins það sem flestir ferðamenn byggjust við. Þannig sagði einn að vegurinn sé vissulega sérstakur en að það aðgengi sem hann skapar henti svæðinu, hraðbrautir henti hins vegar ekki og að ef vegurinn væri byggður upp ætti hann að falla að landinu.



Mynd 11. Vegurinn til Ófeigsfjarðar er aðeins fær jeppum að sumri (ljósmynd Hjalti Jóhannesson)

Samkvæmt tillögu að matsáætlun er uppbygging vegarins frá Norðurfirði í Ófeigsfjörð hins vegar hluti af framkvæmdinni ef af henni verður. Ákveðnar efasemdir komu fram hjá sumum ferðamönnum sem rætt var við um að byggja upp veginn í Ófeigsfjörð, það muni rýra gildi hans sem hálfgerðrar eyðibbyggðar og tengingu við horfinn tíma og svæðið norðan við, þ.e. Hornstrandir. Ferðaþjónustuaðilar sem búa á svæðinu voru hins vegar flestir á því að slíkum vegi og bættu aðgengi myndu fylgja tækifæri. Fram kom að til að komast framhjá verksmiðjunni að Eyri í Ingólfssfirði með stóra bíla og farm, þá þurfi að setja vegstæðið upp fyrir gömlu verksmiðjuna þar eð vegurinn liggur nú í reynd í gegnum hluta af gömlu mannvirkjunum.

Þriðji vegurinn sem komið hefur til umræðu tengist mögulegri línulögn frá virkjuninni um Ófeigsfjarðarheiði yfir á Langadalströnd. Óljóst er hvort af honum myndi verða þrátt fyrir virkjun. Sumir ferðaþjónustuaðilar sem búa á svæðinu binda vonir við að þessi vegur myndi búa til hringtengingu yfir sumarið og að norðanverðar Strandir yrðu ekki á sama hátt endastöð í samgöngulegum skilningi. Þannig gætu myndast áhugaverð tækifæri í ferðaþjónustu sem byggir á áframhaldandi ferðum yfir í Ísafjarðardjúp eða öfugt. Viðmælandi í hópi ferðamanna taldi þó að slíkur vegur, yrði hann gerður, myndi aðeins verða fær jeppum og trukkum í mjög stuttan tíma yfir sumarið og sum sumur e.t.v. ekkert fær líkt og hæstu hálendisvegirnir eru í dag. Svæðið væri það hálent og snjóþungt.

Fjórða samgöngumannvirkið sem kom til umræðu og sem er fjallað um í drögum að matsáætlun (Verkís, 2015) er áformuð bryggja eða viðlegukantur sunnan á Hellishólma í Ófeigsfirði sem yrði hugsanlega að hluta til tímabundinn. Gera megir ráð fyrir að minni bryggja verði til staðar lengur svo hægt verði að koma að virkjuninni á bátum þegar hentar á rekstartíma. Viðmælendur stöldruðu sumir við þessi áform og töldu að þetta gæti spillt verulega ásýnd og aðdráttarafli Ófeigsfjarðar. Hins vegar var nefnt að e.t.v. yrði unnt að nýta aðstöðu sem þessa í tengslum við ferðir norður á Hornstrandir.

Fram kom ábending um að það gætu falist ákveðin tækifæri í því að stækka friðlandið á Hornströndum. Aðallega kom þetta fram hjá ferðamönnum. Þetta var einnig nefnt af ferðapjónustuaðila á svæðinu og bent á að virkjun þyrfti ekki endilega að stangast á við það að flestir ferðamenn koma til að sjá náttúruna. Til séu dæmi um svæði á landinu þar sem ferðamenn sýna virkjunum áhuga.

4 VIÐHORF TIL FYRIRHUGAÐRAR FRAMKVÆMDAR

Hér verður fjallað um viðhorf til virkjunarinnar og tengdra framkvæmda eins og þau komu fram í viðtölum við ferðaþjónustuaðila og þá sem hafa reynslu af ferðum um svæðið sem ferðamenn og/eða fararstjórar. Ljóst er að byggðasjónarmið blandast inn í umræðuna. Það kemur ekki að sök þótt í þessari skýrslu eigi áherslan að vera á áhrif framkvæmdarinnar á ferðamennsku og ferðaþjónustu, enda litið á ferðaþjónustu sem atvinnugrein og þannig sem hluta af samfélaginu eða byggðinni.

Nokkuð ólík viðhorf koma fram hjá ferðaþjónustuaðilum sem búa á svæðinu annars vegar sem voru yfirleitt frekar hlyntir virkjuninni og hins vegar hjá ferðamönnum sem vildu halda svæðinu sem mest ósnortnu. Verða viðhorfin því flokkuð eftir þessum tveimur hópum hér að neðan.

Í viðtölum varðandi einstaka þætti virkjunaráformanna sem viðmælendur tjáðu sig um komu fram vangaveltur um stærð virkjunarinnar og umfang vatnamiðlunar, áhrif á Eyvindarfjarðará, áhrif á einstaka fossa, bryggjugar, línulagnir og almennt yfirbragð svæðisins.

Eitt var það sem viðmælendur sem á annað borð tjáðu sig um það, voru sammála um. Allir vildu þeir vegna sjónmengunar fremur sjá lagða jarðstrengi en loftlínur frá virkjuninni yrði hún að veruleika. Kom þetta álit einnig fram í óbirtri greinargerð um áhrif Austurgilsvirkjunar á Langadalsströnd á ferðaþjónustu (Birgitta Stefánsdóttir og Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2015). Greinilegt er að viðmælendum þótti nokkuð óþægileg sú óvissa sem er um tengingu Hvalárvirkjunar við raforkukerfið.

4.1 Ferðaþjónustuaðilar

Ferðaþjónustuaðilar sem búa á svæðinu horfa almennt fremur jákvætt til virkjunarinnar og svo virðist sem það sé einkum vegna væntra áhrifa hennar á byggðapróun svæðisins og íbúapróun, jafnvel Vestfjarða í heild. Þar er ekki hvað síst litið til endurbóta á Strandavegi nr. 643 sem þó eru ekki hluti af framkvæmdinni eins og henni er lýst í drögum að matsáætlun (Verkís 2015).

Nefnt var að miðlunarlónin væru fljót að fyllast, þau séu það hátt uppi og að það komi mikið í árnar fyrir neðan þrátt fyrir að verði virkjað. Þá séu fossar ekki endilega fallettri þegar mikið

er í þeim. Einn taldi að gildi Ófeigsfjarðar muni aukast við það að aðgengileikinn batni með nýjum vegi, margir muni koma til að forvitnast. Fáir komi nú þarna þar sem á að virkja, fossar munu þorna upp eða breytast en fáir komi að þeim fossum sem breytast mest. Fyrir ákveðna tegund ferðamanna getur meira manngert umhverfi þarna breytt aðdráttaraflinu að einhverju leyti.

Ekki voru allir ferðapjónustuaðilar sáttir við áformin s.s. að stífla Eyvindarfjarðarána. Eyvindarfjarðará sé þekkt og menn myndu taka eftir því ef hún hyrfi enda sé hún gríðarlega falleg með sínar flúðir og gil. Þá væri eftirsjá af Hvalárfossi enda sé áformað að frárennisskurður frá virkjuninni sé neðan fossins.

Fram komu áhyggjur meðal af áformum um bryggju eða viðlegukant við Hellishólma. Þetta yrði áberandi í umhverfinu og það fyrsta sem menn myndu sjá sem kæmu í Ófeigsfjörð. Nefnt var að sjólag væri erfitt á þessum slóðum og að þess vegna væri ekki víst að svona mannvirki myndi nýtast vel.

Ferðapjónustuaðilar töldu að gestir verði kannski ekkert yfir sig hrifnir af þessum virkjunarframkvæmdum en þeir fylgist með og geri sér grein fyrir að á þessu svæði þar sem ekkert hefur gerst í 50 ár þurfi eitthvað að gerast, svæðið þurfi innspýtingu. Samfélagið eigi langt eftir í samtímann þarna fyrir norðan og að þetta sé eina leiðin til að halda byggð á svæðinu, virkjunin muni auka tekjur sveitarfélagsins og að unnt verði að leysa úr öðrum málum sem sveitarfélagið hafi ekki haft tök á. Viðhorf í þessa veru voru nokkuð algeng og voru á svipuðum nótum og fyrrnefnd viðhorf til vegamála.

Ekki virtust þó allir sannfærðir um að virkjunin sem slík yrði endilega ferðapjónusta til framdráttar. Viðhorfin í tengslum við samgöngurnar eru hins vegar í samræmi við rannsókn Katrínar Önnu Lund og Gunnars Þórs Jóhannessonar (2013) um þýðingu Strandavegar nr. 643 (bls. 5):

Óslétt yfirborð vegarins gefur tilfinningu fyrir því að svæðið tilheyri öðrum tíma. Um leið er vegurinn farartálmi fyrir ferðafólk jafnt sem íbúa svæðisins. Hann fær lítið viðhald og skapar þá upplifun að fólk og samfélag hafi verið skilið eftir á jaðrinum án frekari möguleika um framtíðarsýn.

Fleiri innviðir svæðisins eru taldir hamlandi fyrir þróun byggðarinnar og eru þar nefndar fjarskipta- og raforkutengingar en meðal áhrifa virkjunarframkvæmda er þróun þessara kerfa

líkleg og má í því sambandi benda á reynslu frá virkjunarsvæðunum austan Vatnajökuls á síðasta áratug (Hjalti Jóhannesson o.fl., 2010) og í ályktun 60. Fjórðungsbings Vestfirðinga (Fjórðungssamband Vestfirðinga, 2015) var bent á í tengslum við Hvalárvirkjun að þetta gæti átt sér stað. Einnig komu sumir ferðapjónustuaðilar og aðrir búsettir á svæðinu inn á þýðingu virkjunarinnar fyrir almenna þróun byggðar á Vestfjörðum. Rætt hefur verið um að „skilgreina þyrfti nýjan afhendingarstað [raforku frá virkjuninni] og er það einnig gert með lagasetningu Alþingis vegna þess að Landsnet hefur einkaleyfi til flutnings orku á landinu“ (Fjórðungssamband Vestfirðinga, 2015, bls. 9). Yrði sá afhendingarstaður væntanlega í nágrenni Nauteyrar og væri liður í að koma á hringtengingu raforku á Vestfjörðum. Einnig er horft til tveggja mögulegra virkjanakosta á Langadalsströnd sem þá gætu nýtt sömu tengingu við landsnetið; Skúfnvatnavirkjun og Austurgilsvirkjun.⁶ Nokkrir viðmælendur í hópi ferðapjónustuaðila á svæðinu litu á virkjun Hvalár sem þátt í að skapa aukið afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum.⁷

4.2 Ferðamenn

Þeir sem koma yfir sumarið sem ferðamenn, hafa meiri efasemdir um virkjunina og þeirri eðlisbreytingu sem hún muni valda á svæðinu sem ferðamannastað. Þeir vildu fremur halda yfirbragði svæðisins sem mest eins og það er. Einn þeirra komst svo að orði:

„Ef rétt er á málum haldið að þá er þetta svona – hvað á ég að segja – það svæði á landinu sem er hvað best varið, eða gæti verið best varið, fyrir sem sagt, framkvæmdum vegna fjarlægðar. Það eru þessar náttúruauðlindir sem menn eru að horfa á eins og til dæmis í vatnsafli og jarðvarma, þær eru ekki til staðar þarna í neinu slíku magni. Ég veit náttúrulega þetta með Hvalána, þetta er nú gömul hugmynd sko. En ég held að það sé mikill kostur að halda þessu svæði hreinu, þ.e.a.s. við höfum manneskjuna þar sem er hluti af lífsbaráttusögu Íslendinga. Þau hafa búið þarna á ströndinni en við ættum að forðast að byggja mikið upp þarna af stórtækum byggingum þannig að fólk geti notið þeirrar náttúru og dýralífs sem er þarna. Það

⁶ Þessir tveir virkjanakostir koma til skoðunar í þriðja áfanga Rammaáætlunar. Samkvæmt upplýsingum frá framkvæmdastjóra Fjórðungssambands Vestfirðinga er gróflega áætlað að Skúfnvatnavirkjun geti orðið um 10 MW að stærð og Austurgilsvirkjun 35 MW.

⁷ Fram kom hjá framkvæmdastjóra Fjórðungssambands Vestfirðinga að þegar sé búið að bæta afhendingaröryggi talsvert með varaafsstöð í Bolungarvík. Hins vegar hamli núverandi mögulegt framboð raforku á Vestfjörðum m.a. nýrri atvinnustarfsemi á borð við kalkþörungavinnslu.

kæmi mér ekki á óvart ef þetta yrði mikið vinsælla en í dag að það þyrfti að setja einhverskonar stýringu inn á svæðið en það er svo sem ekkert mikið vandamál ef menn ætla að taka ferðamenskuna og náttúruvernd föstum tókum sem ég held að flestir vilji. Þá er hægt að setja einhverskonar aðgangsstýringu inn á svæðið eins og gert er í öðrum löndum.“

Það sjónarmið heyrðist að virkjunaráformin væru stærri en viðkomandi hafði áður gert sér grein fyrir. Hann hafði talið að um rennslisvirkjun væri að ræða en þetta væri mun stærra og meiri vatnaflutningar en rætt hafði verið um, hvað hann vissi. Rjúkandafossinn hverfi, Hvalárfossinn líka og Eyvindarfjarðaráin. Þetta væri allt saman óásættanlegt og dræpi ferðamenskuna á svæðinu. Annar benti á að upplifun manna af svæðinu muni spillast. Gerð var samlíking við Héðinsfjörð eftir Héðinsfjarðargöng. Aðgengi batni en upplifun spillist (Þóroddur Bjarnason og Edward H. Huijbens 2014).

Stækkun friðlandsins á Hornströndum var meðal þess sem einn viðmælandi vildi sjá gert⁸ en ekki fórna þessu svæði undir virkjun og lón. Þetta sé mjög spennandi heiðasvæði upp af fjörðunum í nálægð við Drangajökul sem bent var á að sé í vexti öfugt við flesta aðra jökla landsins. Ef virkjun verður gerð þarna þá verði búið að skera áhugavert landsvæði í tvennt (Mynd 1). Það sé mest truflandi við þessa framkvæmd að hún sé alveg í kantinum á friðlandinu á Hornströndum og spilli því, sérstaklega rafmagnslínurnar sem muni fylgja.

Einum fannst meginmálið vera hvort við þurfum á þessari virkjun að halda yfir höfuð. Finnst það ekki pólitískt rétt að fara með virkjun þarna. Það sé hættulegt skref. Sama með tengivirkin, þau hangi einnig á þessari spýtu. Staðan sé þannig að við eigum ekki mörg ósnert svæði eftir.

Ferðamennirnir voru almennt meðvitaðir um að ferðaþjónustuaðilar og aðrir í heimabyggð vænta þess að samgöngur batni samhliða virkunarframkvæmdum og tóku undir það sjónarmið að samgöngur og snjómokstur þurfi að batna fyrir þá sem búa á svæðinu allt árið. Hins vegar fannst þeim að virkjun eigi ekki að þurfa að vera forsenda fyrir því að ná fram þessum úrbótum í samgöngumálum.

⁸ Mörk friðlandsins liggja úr miðjum Furufirði á Ströndum yfir í miðjan Hrafnfjörð í Jökulfjörðum.

5 NIÐURSTÖÐUR OG ÁLYKTANIR

5.1 Gildi svæðisins fyrir ferðamennsku

Ljóst er samkvæmt fyrirbyggjandi heimildum og þeim viðtölum sem tekin voru í þessari rannsókn að norðanverðar Strandir hafa mikið gildi fyrir náttúruferðamennsku, ferðafólk sem sækir í náttúruna og fámennið og það sem því tengist. Ferðamennska af þessu tagi er fyrst og fremst talin geta þrífist þar sem ferðamenn eru fremur fáir samkvæmt hinu svokallaða afþreyingarrófi. Í tilviki norðanverðra Stranda er talið að gestum megi fjölga nokkuð áður en sjálf upplifunin fer að spillast að ráði. Það er þó þegar aðeins farið að bera á þessu í tilviki eins vinsælasta viðkomustaðarins þ.e. Krossneslaugar og aðgangsstýring af einhverjum toga hefur komið til umræðu samkvæmt viðtölum.

Norðanverðar Strandir geta ekki talist sérlega aðgengilegar vegna fjarlægðar og slæmra vega. Þetta bæði setur fjölgun ferðamanna nokkrar skorður, svo og lengd ferðamannatímans. Samtímis á þetta takmarkaða aðgengi sinn þátt í að gera svæðið áhugavert. Einnig er svæðið mjög fámennt og sem slíkt hefur samfélagið aðdráttarafl fyrir ferðamenn. Fámennið setur umsvifum í ferðaþjónustu hins vegar ákveðnar skorður nema ferðaþjónustunni verði í framtíðinni sinnt í meira mæli en nú er af fólki sem að jafnaði er búsett utan svæðisins.

Tækifæri virðast vera fyrir hendi í tengslum við að lengja ferðamannatímann s.s. göngu-skíðaferðir síðla vetrar og um vor um svæðið kringum Drangajökul og norður til Hornstranda. Einnig ættu að vera tækifæri fyrir vetrarferðamennsku, s.s. norðurljósaskoðun eins og gert er víða um land. Aðgengi að svæðinu um landveg, bæði með betri vegum og snjómokstri þarf þó að batna til að nýta tækifæri í tengslum við vetrarferðamennsku. Tengsl við Hornstranda-friðlandið skapa ýmis tækifæri en mæta þarf fjölgun ferðamanna m.a. með uppbyggingu hreinlætisaðstöðu á svæðinu milli Ófeigsfjarðar og Reykjarfjarðar.

5.2 Hvalárvirkjun – ávinningur og tap að mati viðmælenda

Eins og það birtist út frá sjónarhornum viðmælenda í þessari rannsókn verður hér fjallað um ávinning og tap vegna tilkomu Hvalárvirkjunar. Líkt og áður hefur komið fram, má draga nokkuð skýra línu annars vegar milli viðhorfa ferðaþjónustuaðila og annarra sem eru búsettir á svæðinu og hins vegar ferðamanna sem koma sem gestir yfir sumarið. Hafa ber í huga að samfélagið á norðanverðum Ströndum er viðkvæmt í byggðarlegu tilliti líkt og fleiri dreifbýls svæði landsins og krafa íbúanna er sú að lífsskilyrði þeirra, s.s. aðgangur að þjónustu og

innviðir séu sem sambærilegastir við það sem aðrir landsmenn búa við. Sýn þeirra er því önnur á ýmsa hluti en gesta sem e.t.v. heimsækja svæðið aðeins á góðviðrisdögum á sumrin eða stunda þar atvinnu hluta úr ári.

5.2.1 Ferðapjónustuaðilar

Þessir viðmælendur búa flestir allt árið á staðnum og þurfa reiða sig á þær samgöngur og þjónustu sem boðið er upp á í Árneshreppi. Þeir hafa fremur tilhneigingu til að líta á þau tækifæri sem framkvæmdirnar geta haft í för með sér við uppbyggingu innviða, einkum vega en einnig síma, nettenginga og raforkukerfis auk umsvifa við uppbyggingu og möguleika í tengslum við rekstur virkjunarinnar. Ferðapjónustuaðilarnir telja að ferðamannastraumur muni aukast hvort sem virkjunin komi eða ekki. Fjölgun ferðamanna sé spáð á landinu almennt og að þetta svæði muni alltaf fá ákveðinn hluta fjölgunarinnar í samræmi við markmið stjórnvalda um að laða ferðamenn að til allra landshluta utan háannatíma samhliða því að draga úr álagi á ásetnum ferðamannastöðum (Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Samtök ferðapjónustunnar, 2015). Misjafnt var hvort viðmælendur töldu að upplifun ferðamanna muni spillast með tilkomu virkjunarinnar. Sumir töldu að fyrir hluta ferðamanna gæti tilkoma virkjunar jafnvel aukið áhuga á svæðinu og að fólk muni til þess að forvitnast og fræðast um þennan þátt svæðisins. Hins vegar kom einnig fram það sjónarmið að virkjun myndi breyta á óásættanlegan hátt tilteknu landslagi og náttúrufyrirbærum. Þannig var sérstaklega nefndur áformaður viðlegukantur eða bryggja við Hellishólma í Ófeigsfirði sem væri það fyrsta sem gestir í fjörðinn sæju og að vatnsmikil Eyvindarfjarðaráin og flúðir hennar muni hverfa vegna vatnamiðlunar. Hins vegar kom einnig fram það sjónarmið að fáir komi nú á suma hluta þess svæðis sem til stendur að virkja. Það sé óaðgengilegt, í raun að fjallabaki. Því verði fáir varir við þessar breytingar. Þessi sjónarmið eru ekki ólík þeim sem komu fram í aðdraganda Kárahnjúkavirkjunar, sjá t.d. Tímarit Morgunblaðsins (2006, 16. júlí).

5.2.2 Ferðamenn

Þeir sem koma annarsstaðar að, einkum sem ferðamenn, voru oftast andsnúnir framkvæmdunum þar sem þær muni breyta ásýnd og yfirbragði svæðisins við norðanverðan Ófeigsfjörð úr ósnortnu í manngert. Að þeirra mati sé þá verið að spilla einmitt því sem ferðamenn eru að sækja í á svæðinu. Líkt og ferðapjónustuaðilar á svæðinu búast þeir þó við að ferðamannastraumur til norðanverðra Stranda muni aukast. Hins vegar væri best út frá fagurfræði og náttúruvernd ef það gerðist án þess að farið yrði í miklar aðgerðir og að breyta

yfirbragði svæðisins. Eitt af því sem þessir viðmælendur nefndu var að virkjunarsvæðið nyrst í Ófeigsfirði liggur milli Hornstrandafriðlandsins og Norðurfjarðar og myndi því skera áhugaverða landslagsheild í sundur, yrði af framkvæmdum. Þvert á móti væri rétt að huga að því að stækka Hornstrandafriðlandið til suðurs á þessum slóðum. Að mati þessa hóps glattist með virkjuninni svæði sem hefur áhugaverð einkenni fyrir ferðamenn sem sækja það heim. Andstaðan við framkvæmdina var jafnan á almennum nótum og ekki teknir út einstakir þættir hennar fremur en aðrir sem væru óásættanlegir, heldur framkvæmdin í heild sinni. Hér skal þó nefna eina undantekningu og það eru línulagnir, áhersla var lögð á að ef virkjað yrði þá væri betra að leggja línur í jörð.

5.3 Framtíðargildismat

Þrátt fyrir að skoðanir væru fjölbreyttar voru viðmælendur almennt sammála því að norðanverðar Strandir ættu mikla möguleika fyrir ferðamennsku í framtíðinni og að heimsóknum þangað myndi fjölga á næstu árum a.m.k. í samræmi við almenna fjölgun ferðamanna á landinu. Almennt var talið að mætti fjölga nokkuð gestum áður en ferðamannastaðurinn sem slíkur, og sú upplifun sem fæst með heimsókn þangað, fari að líða fyrir það. Þróun ferðamannastaða af þessu tagi er gjarnan þannig að frá því að þeir eru uppgötvaðir sem fámennir og kyrrlátir með einstaka upplifun, þá fjölgi ferðamönnum eftir því sem staðurinn verður þekktari. Með þessum hætti verður það sem upphaflega skapaði aðdráttarafl æ vandfundnara á staðnum (Butler, 1980). Þannig er líklegt að norðanverðar Strandir færist til hægri á kvarða afþreyingarrófsins með fjölgun ferðamanna og fái meiri einkenni manngerðs umhverfis hvort sem af virkjuninni verður eða ekki (Tafla 3). Hversu mikið svæðið færist til á þessum kvarða sem ferðamannasvæði fer þó m.a. eftir því hversu áberandi manngert umhverfi verður og til hvaða mótvægisaðgerða verður gripið til að mæta þessari þróun. Viðmælendur í rannsókninni hafa mismunandi hagsmuni og þess vegna eru viðhorf þeirra og væntingar til fyrirhugaðrar framkvæmdar og þróunar ferðamennsku á norðanverðum Ströndum með ýmsum hætti. Hagsmunir ferðaþjónustu og útivistar eru nokkuð miklir á svæðinu og mikilvægt að koma til móts við þá hagsmunaaðila, eftir því sem unnt er, til að lágmarka tap vegna mögulegrar framkvæmdar og hámarka ávinninginn. Sömuleiðis eru hagsmunir hins almenna íbúa í Árneshreppi miklir s.s. hvað varðar samgöngur og stöðu innviða almennt og ber að líta til þess.

Verði af fyrirhuguðum framkvæmdum við Hvalárvirkjun mun hluti af náttúrulegu umhverfi víkja fyrir manngerðu á því tiltekna svæði sem framkvæmdin tekur til. Unnt er þó að minnka áhrif á umhverfið verði af framkvæmdum með því að velja þá útfærslu framkvæmdar sem lágmarkar þessi áhrif. Bent hefur verið á að vatnaflutningar séu miklir miðað við þessa útfærslu virkjunar. Afar mikilvægt er að vanda til verka verði af framkvæmdum þannig að ekkert óþarfa rask sé á náttúrunni utan framkvæmdasvæða og að þær verði eins lítið áberandi og mögulegt er þegar þeim er lokið. Þá hefur ítrekað verið bent á jarðstrengi í stað línulagna til þess að lágmarka sjónræn áhrif. Mikilvægt er að útfærsla vega sem lagðir yrðu skuli hæfa umhverfinu og falla vel að því. Bent hefur verið á að höfn eða viðlegukantur við Hellishólma yrði afar áberandi og framandi í umhverfinu og uppi eru efasemdir um nýtingu slíkra mannvirkja vegna sjólags.

HEIMILDIR

Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, Alda Davíðsdóttir, Íris Hrund Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir (2008). *Ferðamenn á Vestfjörðum sumarið 2008*. Ísafjörður: Rannsókn- og fræðasetur Háskóla Íslands á Vestfjörðum.

Anna Dóra Sæþórsdóttir, Rannveig Ólafsdóttir og Rögnvaldur Ólafsson (2007). *Ferðamennska við Laka, Rit Háskólasetursins á Hornafirði nr. 5*. Hornafjörður: Háskólasetur Háskóla Íslands á Hornafirði.

Anna Dóra Sæþórsdóttir og Þorkell Stefánsson (2012). *Þolmörk ferðamanna í Friðlandi að Fjallabaki*. Skýrsla unnin fyrir Umhverfisstofnun. Reykjavík: Land- og ferðamálafræðistofa, Líf- og umhverfisvísindadeild Háskóla Íslands.

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Samtök ferðaþjónustunnar (2015). *Vegvísir í ferðaþjónustu*. Reykjavík: Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Samtök ferðaþjónustunnar.

Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða (2010). *Stefnumótun Ferðamálasamtaka Vestfjarða 2010 – 2015*. Ísafjörður: Höfundur.

Birgitta Stefánsdóttir og Anna Dóra Sæþórsdóttir (2015). *Áhrif fyrirhugaðrar Austurgilsvirkjunar og virkjunar í Fremrinámum á ferðamennsku og útivist*. Óbirt greinargerð unnin fyrir verkefnisstjórn Rammaáætlunar um nýtingu og vernd vatnsafls og jarðvarma.

Butler, R.W. (1980). The concept of the tourist area life-cycle of evolution: implications for management of resources. *Canadian Geographer* 24(1), 5-12.

Butler, R.W. (2006). *The Tourism Area Life Cycle Conceptual and Theoretical Issues*. Clevedon: Channelview Publications.

Edward H. Huijbens (2015). *Þau sem fóru: Brottflutt heimafólk og tengsl þess við Fjallabyggð*. Íslenska þjóðfélagið, 6. árgangur 2015, 1. tbl., 77-96.

Ferðamálastofa (2015a). *Gagnagrunnur um ferðaþjónustuaðila*. Vefsíðan <http://www.ferdamalastofa.is/is/samstarf-og-markadir/markadsmal/gagnagrunnur-handbokin>. Sótt 17. nóvember 2015.

- Ferðamálastofa (2015b). *Kortlagning auðlinda - Mögulegir viðkomustaðir*. Vefsja fyrir viðkomustaði. Vefsíðan <http://www.ferdamalastofa.is/is/samstarf-og-markadir/markadsmal/kortlagning-audlinda>. Sótt 17. nóvember 2015.
- Fjórðungssamband Vestfirðinga (2015). *Ályktanir 60. Fjórðungsþings Vestfirðinga haldið á Patreksfirði 2.-3. október 2015*. Ísafjörður: Fjórðungssamband Vestfirðinga.
- Guðrún Þóra Gunnarsdóttir og Gunnar Þór Jóhannesson (2012). Sköpunarverkið Strandir – þrenns konar sjónarhorn. Í Ingjaldur Hannibalsson (ritstj.) *Rannsóknir í félagsvísindum XIII. Rannsóknir í félagsvísindum XIII. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2012*, (bls. 1-11). Reykjavík: Háskóli Íslands. Birt rafrænt á Skemmunni, <http://hdl.handle.net/1946/13356>
- Gunnar Þór Jóhannesson, Katrín Anna Lund og Guðrún Þóra Gunnarsdóttir (2012). *Sköpunarverkið Strandir*. Aðsend grein á vefsíðunni <http://strandir.is/?p=6422>. Sótt 10. nóvember 2015.
- Heimur (2014). *Á ferð um Ísland, ferðahandbók*. Vefsíðan <http://heimur.is/2006/02/24/ferd-um-island-2014>. Sótt 15. október 2015.
- Hjalti Jóhannesson (ritstjóri), Enok Jóhannsson, Jón Þorvaldur Heiðarsson, Kjartan Ólafsson, Sigrún Sif Jóelsdóttir og Valtýr Sigurbjarnarson (2010). *Rannsókn á samfélagsáhrifum álvers- og virkjunarframkvæmda á Austurlandi. Rannsóknarrit nr. 9. Lokaskýrsla: Stöðulýsing í árslok 2008 og samantekt yfir helstu áhrif 2002-2008*. Akureyri: Byggðarannsóknastofnun.
- Katrín Anna Lund og Gunnar Þór Jóhannesson (2013). Af jaðrinum Samfléttun slóða og staða. Í Ingjaldur Hannibalsson (ritstj.) *Rannsóknir í félagsvísindum XIV. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2013*, (bls. 1-6). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands. Birt rafrænt á Skemmunni, <http://hdl.handle.net/1946/16778>
- Landsnet (2009). *Bætt afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum*. Reykjavík: Landsnet.
- Margrét Herdís Einarsdóttir (2011). *Ímyndarsköpun ferðapjónustu á jaðarsvæðum. Strandir sem áfangastaður ferðamanna*. B.Sc. ritgerð úr líf- og umhverfisvísindadeild HÍ. http://skemman.is/en/stream/get/1946/8632/23466/1/Lokaritger%C3%B0_BS.pdf

Markaðs- og miðlarannsóknir (2015). *Ferðalög Íslendinga 2014 og ferðaáform þeirra 2015*.

Skýrsla unnin fyrir Ferðamálastofu. Reykjavík: Markaðs- og miðlarannsóknir

Rannveig Ólafsdóttir og Kristín Rut Kristjánsdóttir (2008). *Áhrif uppistöðulóns og virkunar við Hagavatn á ferðamennsku og útivist*. Akureyri: Ferðamálasetur Íslands.

Teiknistofa Benedikts Björnssonar (2010). *Aðalskipulag Árneshrepps 2005-2025*.

Árneshreppur: Árneshreppur.

Tímarit Morgunblaðsins (2006, 16. júlí). *Náttúrulega frábært*. Vefsíðan

<http://www.mbl.is/greinasafn/grein/1093018/>. Sótt 25. nóvember 2015.

Vatnavinir (2015). *Vatnavinir – friends of water*. Vefsíðan

<http://www.vatnavinir.is/projects/the-westfjords/>. Sótt 30. nóvember 2015.

Vegagerðin (2012). *Handbók um vetrarþjónustu*. Reykjavík: Vegagerðin.

Verkefnisstjórn um gerð rammaáætlunar um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á

vatnsafl og jarðhitasvæði (2011). *Niðurstöður 2. áfanga rammaáætlunar*. Reykjavík:

Verkefnisstjórn um gerð rammaáætlunar og iðnaðarráðuneytið.

Verkís (2015). *Hvalárvirkjun í Ófeigsfirði. Drög að tillögu að matsáætlun*. Reykjavík: Verkís.

Þóroddur Bjarnason og Edward H. Huijbens (2014). Stefna íslenskra stjórnvalda og vöxtur

ferðaþjónustu á jaðarsvæðum: Áhrif Héðinsfjarðarganga í Fjallabyggð. *Stjórnmal og stjórnsýsla*, 10(2): 567-588.

VIÐMÆLENDUR

Aðalsteinn Óskarsson, Ísafirði, framkvæmdastjóri Fjórðungssambands Vestfirðinga, símaviðtal 5. nóvember 2015.

Arinbjörn Bernharðsson, Árneshreppi, eigandi Urðartinds ehf. ferðaþjónustu í Norðurfirði, símaviðtal 27. október 2015.

Ásgeir Höskuldsson, framkvæmdastjóri Vesturferða, símaviðtal 10. nóvember 2015.

Áslaug Halla Guðmundsdóttir, fyrrverandi skálavörður í skála Fí að Valgeirsstöðum, símaviðtal 27. nóvember 2015.

Díana Jóhannsdóttir, Ísafirði, markaðsfulltrúi Markaðsstofu Vestfjarða, símaviðtal 2. nóvember 2015.

Eva Sigurbjörnsdóttir, Árneshreppi, hótellstýra Hótel Djúpavíkur og oddviti Árneshrepps, símaviðtal 30. október 2015.

Gunnsteinn Gíslason, Árneshreppi, eigandi gistiheimilisins Bergistanga, símaviðtal 27. október 2015.

Haukur Jóhannesson, Reykjavík, ferðamaður og jarðfræðingur, símaviðtal 27. nóvember 2015.

Páll Ásgeir Ásgeirsson, Reykjavík, ferðamaður og fararstjóri, símaviðtal, 29. október 2015.

Páll Guðmundsson, Reykjavík, ferðamaður og framkvæmdastjóri Ferðafélags Íslands, símaviðtal 3. nóvember 2015.

Pétur Guðmundsson, Kópavogi, landeigandi, ferðaþjónustuaðili og ábúandi í Ófeigsfirði á sumrin, símaviðtal 26. október 2015.

Tómas Guðbjartsson, Reykjavík, ferðamaður og fararstjóri, símaviðtal, 6. nóvember 2015.

Valgeir Benediktsson, Árneshreppi, eigandi minjasafnsins Kört og fararstjóri, símaviðtal 28. október 2015.

Þórarinn Eyfjörð, ferðamaður og fararstjóri, símaviðtal 9. nóvember 2015.

Þórður Halldórsson, Laugarholti, Langadalsströnd, eigandi Svaðilfara hestaferða, símaviðtal
5. nóvember 2015.

VIÐAUKI 1, ÁHUGAVERÐIR STAÐIR SKV. VEF SJÁ FERÐAMÁLASTOFU



Veldu flokk staða: Allir flokkar

Gamla sildarverksmiðjan á Eyri

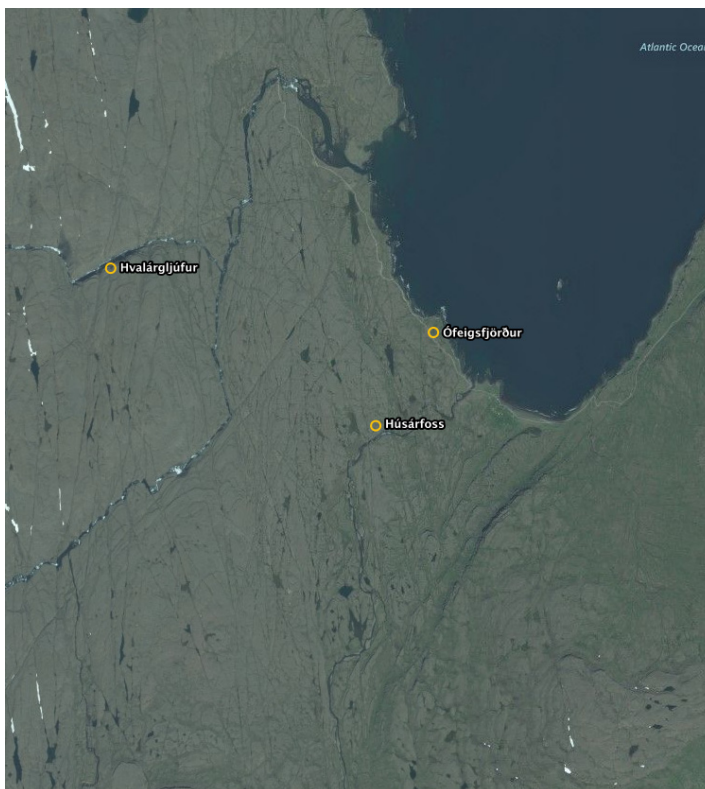
FERÐA MÁLASTOFA
ICELANDIC TOURIST BOARD

- sögur og sagnir, byggingalist
- Miðlungs aðdráttarafl (áhugaverður og líklegur áfangastaður).
- Aðgangur háður leyfi landeiganda.
- Búast má við að vetraraðstæður takmarki aðgengi bifreiða verulega.

„Árið 1915 hófu Norðmenn sildarsöltun í Ingólfsfirði. Íslenskir athafnmenn tóku síðan við og voru mest umsvif sumarið 1919 þegar saltað var á mörgum stöðvum við fjörðinn. Við verðfall á afurðunum var þeim rekstri sjálfhætt. Aftur var byrjað að salta um 1930 og lítill sildarbræðsla byggð 1936-1937 og á árunum 1942-1944 reisti Ingólfur hf. reisti sildarverksmiðju á Eyri. Verksmiðjureksturinn lagðist svo af 1952“ (1). Eftir stendur „stórmögnuð bygging í sérlega fallegri og áhugaverðri niðurnöslu.“ Alls konar minjar og menjar eru allt í kring en akvegurinn inn í Ingólfsfjörð liggur í gegnum verksmiðjuna. Hjá verksmiðjunni er einnig Krúvarp (2).

(1) Land og saga (ð.á.) Ingólfsfjörður í Árneshreppi á Ströndum. http://www.landogsaga.is/section.php?id=8&id_art=535. Skoðað 180914. (2) Jón Jónsson, menningarfulltrúi Fjórðungssambands Vestfirðinga, 16. september 2014 (munnleg heimild).

Myndir á Panoramio
(Ekki er víst að myndir séu tiltækar af fáfarnari stöðum)



Veldu flokk staða: Allir flokkar

Húsárfoss

FERÐA MÁLASTOFA
ICELANDIC TOURIST BOARD

- fossar
- Staðurinn er meira en 500m frá vegi.
- Miðlungs aðdráttarafl (áhugaverður og líklegur áfangastaður).
- Aðgangur háður leyfi landeiganda.
- Búast má við að vetraraðstæður takmarki aðgengi bifreiða verulega.

Snotur foss sem fellur í Húsá við norðanverðan Ófeigsfjörð. Ásýnd fossins er breytileg eftir því vatnsmagni sem í ánni rennur (1). Fossinn setur mikinn svip á umhverfið þar sem hann fellur í stöllum niður bergið og dreifir úr sér (2). „Gömul upphlaðin setlaug er ofan við Húsárfoss“ (3).

(1) Valgeir Benediktsson, fulltrúi Ferðamálastofu Vestfirðinga, 31. ágúst 2014 (munnleg heimild). (2) Jón Jónsson, menningarfulltrúi Fjórðungssambands Vestfirðinga, 22. september 2014 (munnleg heimild). (3) Litli hjalli (ð.á.) Aðalskipulag Árneshrepps. http://www.litlihjalli.is/adalskipulag_arneshrepps_2005-2025/skra/8/. Skoðað 030914.

Myndir á Panoramio
(Ekki er víst að myndir séu tiltækar af fáfarnari stöðum)



Atlantic Ocean

Veldu flokk staða: Allir flokkar

Hvalárgljúfur

FERÐA MÁL STOFA
ICELANDIC TOURIST BOARD

- fossar, gil og gljúfur
- Staðurinn er meira en 500m frá vegi.
- Miðlungs aðdráttarafl (áhugaverður og líklegur áfangastaður).
- Aðgangur háður leyfi landeiganda.
- Búast má við að vetraraðstæður takmarki aðgengi bifreiða verulega.

Um Hvalárgljúfur rennur Hvalá vestur frá upptökum sínum á auðnum Ófeigsfjarðarheiðar og til sjávar í Ófeigsfjörð á Ströndum. „Hvalá er talin eitt mesta vatnsfall á Vestfjörðum. Áður en göngubrú var byggð yfir ána var hún oft ófær eða illfær í vatnavöxtum“ (1). Ofan við ósa árinna eru fallegar flúðir og fossar sem eru ekki síður fallegir þó lítið vatn sé í ánni (2). Gljúfur árinna sjást ekki fyrr en komið er að þeim eftir um einnar klukkustundar gang (1).

(1) Land og saga (á.á.). Hvalá, Ófeigsfjörð. http://www.landogsaga.is/section.php?id=8&id_art=1528. Skoðað 030914. (2) Valgeir Benediktsson, fulltrúi Ferðamálasamtaka Vestfjarða, 31. ágúst 2014 (munnteg heimild).

Myndir á Panoramio
(Ekki er vist að myndir séu tiltækar af fáfarnari stöðum)

Gamla sildarverksmiðjan á Eyri



Atlantic Ocean

Veldu flokk staða: Allir flokkar

Ófeigsfjörður

FERÐA MÁL STOFA
ICELANDIC TOURIST BOARD

- selir, dýralíf
- Miðlungs aðdráttarafl (áhugaverður og líklegur áfangastaður).
- Aðgangur háður leyfi landeiganda.
- Búast má við að vetraraðstæður takmarki aðgengi bifreiða verulega.

Ófeigsfjörður er einn þriggja smáfjarða sem liggja inn frá Ófeigsfjarðarflóa í Árneshreppi á Ströndum. „Í Ófeigsfirði var jafnan stórmannlega búið á 19. öld og fram á sjöunda tug 20. aldar þótti Ófeigsfjörður ein besta jörð sýslunnar“ (1). Rekaviður er í söndugum fjörum, vikum og vogum auk þess sem selir og fuglar sjást víða (2). Rostungar eru fátíðir gestir við strendur Íslands en í júlí árið 2008 heimsótti einn slíkur fjörur í Ófeigsfirði (3).

(1) Land og saga (á.á.). Ófeigsfjörður. http://www.landogsaga.is/section.php?id=57&id_art=534. Skoðað 090914. (2) Valgeir Benediktsson, fulltrúi Ferðamálasamtaka Vestfjarða, 7. september 2014 (munnteg heimild). (3) Selasetur Íslands (á.á.). Rostungar. [http://www.selasetur.is/is/selir/um-islenska-seli/rostungur-\(odobenus-rosmarus\).html](http://www.selasetur.is/is/selir/um-islenska-seli/rostungur-(odobenus-rosmarus).html). Skoðað 090914.

Myndir á Panoramio
(Ekki er vist að myndir séu tiltækar af fáfarnari stöðum)

Gamla sildarverksmiðjan á Eyri

VIÐAUKI 2, VIÐTALSRAMMI VEGNA ÁHRIFA HVALÁRVIRKJUNAR

Nafn / Fyrirtæki / Félag:

Dags:

Núverandi starfsemi

- Getur þú lýst starfsemi þinni eins og hún er í dag?
- Hvernig er staða ferðamennsku á Ströndum í dag? – hvernig myndir þú lýsa þeim fjölda ferðamanna sem hingað koma? Er hann mátulegur eða of mikill?
- Hvaða áhrif hefur umfang og/eða einkenni ferðamennsku á starfsemi þína?
- Hvað finnst þér um aðgengi ferðamanna á svæðið á norðanverðum Ströndum?

Núverandi aðdráttarafl svæðisins

- Hvert telur þú vera helsta aðdráttarafl svæðisins fyrir ferðamenn?
- Hvaða gildi hefur svæðið í kringum Ófeigsfjörð sérstaklega fyrir þína starfsemi og fyrir ferðamennsku á svæðinu?

Framtíðaráform og væntingar

- Hvað væntingar hefur þú til framtíðar ferðamennsku á svæðinu sem þú starfar á?
- Hvernig skynjar þú væntingar ferðamanna til aðgengis á svæðinu?

Núllkostur

- Ef engar framkvæmdir væru gerðar á svæðinu kringum Ófeigsfjörð, hvaða þýðingu hefði það fyrir
 - Framtíð ferðamennsku á svæðinu?
 - Framtíð starfsemi þinnar?
 - Það hvernig væntingum ferðamanna er mætt?

Viðhorf til framkvæmdar

- Hefur þú kynnt þér hugmyndir um fyrirhugaðar framkvæmdir í Ófeigsfirði?
- Hver er skoðun þín á að þar verði byggð vatnsaflsvirkjun?
- Hvernig myndir þú lýsa áhrifum slíkrar framkvæmdar á:
 - Upplifun ferðamanna á svæðinu?
 - Aðgengi ferðamanna á svæðinu?
 - Væntingar ferðamanna til svæðisins sem ferðamannastaðar?



**RANNSÓKNAMIÐSTÖÐ
FERÐAMÁLA**

Desember 2015